

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra Pedagogiky

**VOLNÝ ČAS MLÁDEŽE V NÍZKOPRAHOVÉM KLUBU
KOTELNA JAKO PREVENCE SPOLEČENSKY NEŽÁDOUCÍCH
JEVŮ**

**FREE TIME OF THE YOUTH IN THE LOW-TRESHOLD CLUB
KOTELNA AS THE PREVENTATION OF SOCIAL
UNDESIRABLE PHENOMENA**

Bakalářská práce

ILONA TÁBORSKÁ

Vychovatelství

Kombinované studium

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Nováková

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením
PhDr. Daniely Novákové.

V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 24. 5. 2014

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce PhDr. Daniele Novákové za odborné vedení mé bakalářské práce, za připomínky a rady při jejím vytváření. Dále bych chtěla poděkovat Bc. Iloně Lhotové z nízkoprahového klubu Kotelna, která mi sdělovala potřebné informace týkající se klubu.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá volným časem mládeže v nízkoprahovém klubu Kotelna ve Zručí nad Sázavou. V teoretické části je popsán volný čas, nízkoprahový klub Kotelna, společensky nežádoucí jevy, které působí na dnešní mládež, jak a kde je zajištěna prevence. V praktické části je popsána metoda výzkumného šetření, jehož cílem bylo zjistit, které nežádoucí jevy přivádějí mládež do nízkoprahového klubu, jaké služby klienti od klubu očekávají, zda nabídka odpovídá jejich zájmu. V práci jsou také odpovědi na otázky, zda pobyt v tomto nízkoprahovém zařízení přispívá k prevenci sociálně nežádoucích jevů a pracovníci pomáhají klientům v řešení jejich osobních problémů.

Klíčová slova

Volný čas, nízkoprahový klub, prevence, nežádoucí jevy, prostředí, sociální pracovník

Annotation

The bachelor thesis deals with free time of the youth in the low-threshold club in Zruč nad Sázavou. The theoretical part describes leisure time, socially unsuitable phenomena that affect today's youth, how and where the prevention is arranged. In the practical part the method of the research in low-threshold club Kotelna is described. The aim of it was to find out what side effects bring the young people into the low-threshold club, what services the clients expect from the club, whether the offer meets their interests. In my thesis there are also the answers to the questions if the stay in this low-threshold facility contributes to the prevention of socially undesirable phenomena and the staff help their clients in the solving of their personal problems.

Keywords

Free time, low-threshold club, prevention, undesirable phenomena, environment, social worker

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část	8
1 Volný čas	8
1.2 Pohled na volný čas	9
1.3 Volný čas a životní styl.....	10
1.4 Výzkum volného času.....	10
1.5 Vývoj aktivit ve volném čase v návaznosti na věku	11
2 Hodnotový systém společnosti	12
2.1 Období dospívání – adolescence.....	12
2.2 Socializace dětí a mládeže	14
2.3 Činitelé socializace	14
3 Společensky nežádoucí jevy	16
3.1 Šikana.....	16
3.2 Kyberšikana	18
3.3 Rizikové formy komunikace na internetu.....	19
3.4 Závislosti.....	19
3.5 Vandalismus.....	23
3.6 Poruchy příjmu potravy	23
3.7 Syndrom CAN	24
4 Prevence ve společnosti	26
4.1 Minimální preventivní program školy	27
5 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	32
5.1 Historie nízkoprahových zařízení pro děti a mládež	33
5.2 Mezníky nízkoprahových zařízení	33
Praktická část	35

6	Nízkoprahový klub Kotelna.....	35
6.1	Služby nabízené klientům.....	36
6.2	Zásady klubu.....	37
6.3	Akce klubu.....	37
7	Metodologie výzkumu	39
7.1	Cíl výzkumu.....	39
7.2	Metoda šetření.....	39
7.3	Charakteristika zkoumané skupiny	39
8	Zpracování a interpretace dat.....	40
	Závěr	60
	Seznam použité literatury	62
	Internetové zdroje	64
	Příloha.....	65

Úvod

Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala proto, že já osobně pracuji jako vychovatelka školní družiny s dětmi mladšího školního věku. Vím, jak tráví svůj volný čas, které zájmové kroužky navštěvují, jaké mají záliby, jak se chovají.

Zajímalo mě, jak v dnešní době tráví svůj volný čas děti staršího školního věku a dospívající mládež. Zda navštěvují některé zájmové kroužky nebo se jen tak potulují ulicemi, parkem.

Mnoho z nich svůj volný čas tráví se svou partou, která přivádí jednotlivce ke zkušenostem s alkoholem, kouřením, drogami, šikanou. Někteří mají problémy ve vlastní rodině. K těmto problémům patří domácí násilí, sexuální obtěžování a jiné.

Před několika lety ve městě, ve kterém žiji, byl otevřen nízkoprahový klub Kotelna.

Cílem mé práce bylo zjistit, jaké nežádoucí jevy přivádí klienty do nízkoprahového klubu Kotelna, jaká věková skupina má do tohoto klubu přístup a jaké služby klienti od klubu očekávají. Také mě zajímalo, jací zde pracují lidé, co je náplní jejich práce a jaký má přínos pro klienty, kteří tento klub navštěvují. Dále jsem si chtěla ověřit mnou stanovené hypotézy, které jsou uvedeny v kapitole 7.1 Cíl výzkumu.

Na základě svého dotazníkového šetření výsledky zpracuji do grafů a jejich vyhodnocení bude předáno pracovníkům nízkoprahového zařízení, podle kterých se budou moci zaměřit na to, co klientům vyhovuje či nevyhovuje, a své služby zkvalitnit a rozšířit.

Teoretická část

1 Volný čas

„Volný čas a systém jeho aktivit a institucí je dynamickou a málo ustálenou, mimořádně nadějnou a současně rizikovou oblastí života současného člověka.“ (Hofbauer, s. 11, 2004)

Volný čas je čas, ve kterém si jedinec svobodně a dobrovolně podle svých zájmů, nálad, pocitů, schopností volí svou činnost tak, aby ho uspokojila. Člověk v této době nevykonává pracovní činnost, ale účastní se na základě svého rozhodnutí a očekávání činností, které mu přinesou zážitky, uspokojení a uvolnění. Patří sem odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti a vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené.

Dítě by mělo být citlivě a nenásilně vedeno dospělou osobou a činnostmi, které jsou nabízeny, by měly být přitažlivé, pestré a účast na nich dobrovolná. (Pávková, 2008)

Prostředí, ve kterých děti tráví svůj volný čas, jsou různorodá. Mezi ně patří domov, škola, různé instituce, společenské organizace. Mnoho dětí a mládeže tráví volné chvíle na veřejných prostranstvích, na ulici, venku bez dozoru, bez zájmu dospělých, rodičů. V dnešní době tak dochází k ohrožování jejich bezpečnosti.

Jestliže společnost zajistí dětem a mládeži kvalitní trávení volného času, urychlí rozvoj obecných i specifických schopností mladé generace a potlačí tím rozvoj negativních sociálních rysů.

Volný čas do určité míry kompenzuje nedostatky školského systému, který je provázán s daným typem společnosti, představuje její duchovní bohatství. Má funkci relaxační, rekreační a rozvojovou.

V dětství a mládí je jedinec schopen se zajímat o široké spektrum zájmových aktivit. Postupně dochází k prohlubování určitého zájmu, které má význam pro celoživotní orientaci člověka. V obdobích ontogeneze se vytváří hodnotový systém jedince. (Sak, 2000)

1.1 Funkce volného času

Mezi hlavní funkce volného času patří odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti. (Hofbauer, 2004)

Německý pedagog Horst W. Opaschowski (Hofbauer, 2004) za základní funkce považuje rekreaci (zotavení a uvolnění), kompenzaci (odstraňování zklamání a frustrací), výchovu a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení), kontemplaci (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba), komunikaci (sociální kontakty a partnerství), participaci (podílení se, účast na vývoji společnosti), integraci (stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů), enkulturaci (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím sportu, umění, technických a dalších činností).

Pávková (Pávková, 2008) s funkcemi volného času vymezuje termín výchova mimo vyučování. Je to činnost, která probíhá mimo povinné vyučování, mimo bezprostředního vlivu rodiny, je zajištěna institucionálně a uskutečňuje se převážně ve volném čase. Pávková (Pávková, 2008) tuto oblast výchovného působení pokládá za velmi významnou. Dochází zde k záměrnému a cílevědomému působení, které má svůj cíl a využívá pedagogických prostředků.

1.2 Pohled na volný čas

Velmi důležité je, kolik prostředků společnost investuje do zařízení pro volný čas. Je třeba sledovat, jak tyto činnosti přispívají k utváření mezilidských vztahů, zda se podporuje zdravý tělesný i duševní vývoj jedince, je poskytován prostor pro jejich spontánnost a zda dochází k jejich seberealizaci.

„Vytváření formálních i neformálních skupin na základě společného zájmu je součástí socializace jedince.“ (Pávková, s. 15, 2002). Využití volného času je ovlivňováno sociálním prostředím. Největší vliv má rodina, kde rodiče slouží jako vzory, a to v pozitivním či v negativním smyslu. V dospívání se situace komplikuje tím, že rodina ztrácí svůj vliv na dítě, který přebírá vrstevnická skupina. (Pávková, 2002)

1.3 Volný čas a životní styl

Využití volného času je jedním z ukazatelů životního stylu, který je souhrnem životních forem, prosazovaných jedincem. Velký podíl na utváření životního stylu má rodina, ve které každý z nás získává základní návyky a postoje. Rodiny se liší svým životním stylem a využíváním volného času. Velkou roli zde hrají zájmy rodičů, jejich věk i věk dětí, finanční prostředky a typ rodiny. Někteří jedinci tráví svůj volný čas s lidmi kolem nás, jiní dávají přednost samotě.

Volný čas podceňují dvě skupiny rodičů. Jedná se o nezaměstnané, kteří mají volného času nadbytek, ale chybí jim finanční prostředky na zajištění základních existenčních potřeb. Peníze potom nezbyvají ani na financování využití volného času pro své děti. Druhou skupinou jsou podnikatelé, kteří nemají téměř žádný volný čas a odmítají ho ve prospěch své profese. Dětem se věnují velmi málo. Často mají nízké vědomí, co jejich dítě ve svém volném čase dělá. (Pávková, 2002)

1.4 Výzkum volného času

Výzkumem volného času a hodnot mládeže se v České republice dlouhodobě věnuje Petr Sak. Rozlišuje pět faktorů ve volném čase. Seznam je seřazen dle faktorů:

1. Kulturní – návštěvy kulturních akcí (výstavy, divadla, koncerty), vlastní tvorba – výtvarná činnost. Tato orientace je spojena s vyhraněným životním stylem a je typická pro vyšší socioprofesionální skupiny (intelligence, studenti vysokých škol a také studenti středních škol).

2. Sportovní – zaměřenost na hru, ať už pasivní, či aktivní, domácí práce. Tento faktor neobsahuje kulturní a intelektuální činnosti.

3. Extrovertní – zaměřenost na kontakty s druhými lidmi, preference návštěv restaurací, diskoték, schůzek s partnerem, večírky, ale i sexuální aktivity, milenecké aktivity bez pohlavního styku.

4. Manuální – kutilství, výstavba a údržba domu, práce na zahradě, opravy kol, motocyklů a aut, chov zvířat či vedlejší výdělečná činnost. Část mládeže se v těchto činnostech seberealizuje.

5. Introvertně konzumní – ukazuje na pasivitu činností a činnosti o samotě („nícnedělání“, psaní dopisů, četba, poslech hudby, sledování TV), je vnímána jako základna, z které lze postupovat k aktivnějším orientacím či naopak z těchto propadat na tuto základní – nejpasivnější. (Sak, 2000)

Z průzkumu Petra Saka sledujeme změny, které se týkají orientace k pasivnímu a konzumnímu způsobu trávení volného času. Velkou roli zde hrají média (televize, internet, počítačové hry, virtuální komunikace, elektronická média, mobilní telefony).

1.5 Vývoj aktivit ve volném čase v návaznosti na věku

Každá věková skupina má různou strukturu volného času. Činnosti v tomto čase odráží dosaženou úroveň sociálního, mentálního a psychického zrání. U analýzy vývoje aktivit v závislosti na věku existuje několik základních typů průběhu:

1. s věkem aktivita roste
2. s věkem aktivita klesá
3. s věkem aktivita roste do určitého věku a pak klesá
4. s věkem aktivita klesá do určitého věku a pak roste
5. s věkem se výrazně nemění.

Vývoj volnočasových aktivit není pozitivní, dochází k prohlubování pasivity, konzumnosti a nenáročnosti. (Sak, 2000)

2 Hodnotový systém společnosti

„Osvojování mravních norem a společenských hodnot je považováno za klíčový aspekt socializace.“ (Macek, s. 66, 2003)

Mládež vytváří hodnotový systém společnosti. Vnáší inovace do společnosti. Je také výrazným subjektem negativních jevů a procesů. V dnešní době dochází k nárůstu kriminality mládeže, snižuje se věk páchaní trestných činů a jejich brutalita. Roste konzumace alkoholu, nikotinu, drog mezi 14. – 15. rokem. Často se stávají konzumenty před 14. rokem. Došlo k poklesu věku, kdy zahajují sexuální život.

Zvyšuje se počet nezaměstnaných mladých lidí, drogově závislých, alkoholiků, lidí, kteří mají problém se zákonem, gamblérů. Dochází ke ztrátě sociálních dovedností, k depresím.

Negativní vlivy ohrožují mravní vývoj mládeže, jejich sociální vývoj v nezralém věku, kdy se nedovedou bránit před těmito vlivy. (Sak, 2000)

Adolescenti potřebují stabilní a spolehlivé hodnoty, které jim poskytují určitou jistotu. Vzhledem k tomu, že se společnost stále mění, dochází i ke změně jejích hodnot. Dospívající musí akceptovat protichůdné role, spojené s opačným hodnotovým zaměřením. Dochází k osobnímu zmatku a nejistotě, která je vedou k hledání správných a platných hodnot a norem. (Vágnerová, 2005)

2.1 Období dospívání – adolescence

Období dospívání zahrnuje jednu dekádu života, od 10 do 20 let. Tvoří přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí. V tomto období se komplexně proměňuje osobnost v oblasti somatické, psychické i sociální. Je to období hledání, přehodnocování, ve kterém má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout sociálního postavení a vytvořit si vlastní identitu. Změny jsou primárně ovlivněny biologicky a zároveň jsou ovlivňovány psychickými a sociálními faktory. Adolescenti se snaží získat větší práva a svobodu rozhodování. Velmi neochotně přijímají povinnosti a zodpovědnosti dospělosti.

Období dospívání se dělí na dvě fáze:

- Raná adolescence - zahrnuje prvních pět let dospívání, od 11 do 15 let. Nejvíce se mění zevnějšek dospívajícího, mění se způsob myšlení, emoční prožívání. Pubescent se začíná osamostatňovat od rodičů, význam pro něho mají vrstevníci, se kterými se ztotožňuje. Důležitá jsou přátelství, první lásky, experimenty s partnerskými vztahy. Sociálním mezníkem je ukončení povinné školní docházky v 15 letech.
- Pozdní adolescence – zahrnuje dalších pět let života, od 15 do 20 let. Jedinec pohlavně dozrává, dochází k prvnímu pohlavnímu styku. Je to doba komplexnější psychosociální proměny, kdy se mění osobnost dospívajícího i jeho společenská pozice. Po ukončení profesní přípravy dochází k nástupu do zaměstnání nebo volí další studium. Jedním z důkazů dospělosti a předpokladem k přiznání větších práv je ekonomická nezávislost. Rozvíjejí se vztahy s vrstevníky, převážně v oblasti partnerství. V 18 letech získává svobodu se rozhodovat, ale také je plně zodpovědný za své jednání.

V tomto období dochází ke změně uvažování. Tím je ovlivněn postoj k základním psychickým potřebám a ke způsobu jejich uspokojování.

Pohled na svět vede k posílení poznávacího egocentrismu, který charakterizoval Elkind (1984) následujícím způsobem:

- Dospívající jsou nadměrně kritičtí a mají sklon polemizovat. Uvažují o různých možnostech a chtějí své úvahy uplatnit. Náзор, který je odlišný, chápou jako projev neochoty či neomezenosti. Ulpívají na jednom názoru, o kterém jsou přesvědčeni, že je nejlepší a odmítají o něm pochybovat.
- Dospívající podléhají klamu, že jejich úvahy jsou zcela výjimečné. Jsou přesvědčeni, že uvažují jinak než ostatní lidé.
- Dospívající jsou přecitlivělí a vztahovační. Jsou přesvědčeni, že je neustále někdo sleduje a kritizuje. Jedná se o projev nezralosti a nevyrovnanosti. Ta zmizí dalším vývojem. (Vágnerová, 2005)

2.2 Socializace dětí a mládeže

Socializace je začleňování dítěte do společnosti a jeho rozvoj jako společenské bytosti. Mezi jedincem, druhými lidmi i celou společností a její kulturou probíhá vzájemné působení. Každý si vytváří obraz o sobě samém, světě, prezentuje sám sebe před ostatními, aktivně působí na prostředí, ve kterém se pohybuje a spoluvytváří svou osobnost. Socializací vznikají rozmanité individuality.

Socializací dochází k osvojování lidských norem chování. Jedná se o styk s lidmi, osvojování jazyka, získávání velkého množství poznatků, hodnot společnosti a její kultury. Probíhá od raného dětství v rodině, ve škole, v různých společenských skupinách a institucích po celý život. Je to proces složitý s rozpory a konflikty. Vždy neprobíhá jednoduše a hladce. (Čáp, 2007)

Člověkem se stáváme v procesu socializace, kdy získáme specificky lidské způsoby vnímání, myšlení, cítění, reagování, konání a dojde k osvojení vlastností, které nám umožňují život ve společnosti. (Výrost, 2008)

Socializace probíhá nejintenzivněji v dětství, ale přetrvává po celý život. Období dospívání je označováno jako období druhého sociálního narození a je velmi významnou životní fází. Dochází k ukončení povinné školní docházky, volbě dalšího profesního směřování a získání občanského průkazu v 15 letech. (Vágnerová, 2005)

2.3 Činitelé socializace

Rodina - socializace začíná v rodině, která je důležitým sociálním zázemím. Patří mezi primární činitele. Dítě vede ke společenskému životu v prostředí, ve kterém vyrůstá. Seznamuje ho s mravy, zvyky, tradicemi, zákony, učí ho respektovat požadavky rodičů a při jejich neplnění by mělo dojít k nějaké sankci. (Výrost, 2008)

Škola – má význam pro budoucí sociální zařazení. Úspěšnost ve škole se stává podmínkou pro přijetí do vyšší školské instituce. Hlavním úkolem školy je rozvíjení takových schopností, které společnost považuje za důležité. Školní třída je významnou skupinou. Pozice ve třídě je součástí osobní identity. Jedinec, který uspěje, má více sebejistoty i lepší sociální kompetence.

Volnočasové instituce – mají vliv na sociální zařazení pubescenta, na rozvoj jeho schopností a dovedností. Někdy dochází ke kompenzaci negativních vlivů rodiny nebo školní neúspěšnosti.

Vrstevníková skupina – je pro dospívající velmi důležitá, identifikuje se s ní. Je pro něj oporou. Rozvíjí se zde přátelství, první lásky, ale i hierarchizované vztahy organizovanější party, kde je v čele vůdce a ostatní ho musí respektovat. Vazba na skupinu mu pomáhá překonat nejistoty v procesu osamostatňování, snižuje individuální zodpovědnost, zvyšuje pocit sebevědomí a sebejistoty. (Vágnerová, 2005)

3 Společensky nežádoucí jevy

Dnešní doba přináší spoustu nežádoucích jevů, které působí na nás všechny, obzvláště na mládež. V posledních letech jich přibývá, označujeme je jako rizikové chování. Vnímáme je jako nechtěné, nežádoucí, nepříjemné. Působí negativně na jednotlivce i společnost. Sociálně nežádoucí jevy a chování je důsledkem řady různých biopsychosociálních faktorů. (Fischer, Škoda, 2009)

Mezi příčiny sklouzávání po šikmé ploše patří také genetika (sklon otce k alkoholismu, kriminalita, delikventní chování bratra), kdy dochází k předávání genů k protisociálnímu chování, pocitům méněcennosti. Roli hraje sourozenecká pozice (nevýhoda) a společenské postavení rodiny (rozvod). (Matoušek, Matoušková, 2011)

Mezi nežádoucí jevy patří:

- interpersonální agresivní chování – agrese, šikana, kyberšikana, rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, intolerance, antisemitismus, extremismus, násilí, rasismus, homofobie a xenofobie
- závislostní chování - užívání návykových látek, netolismus, gambling
- delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům – vandalismus, krádeže, sprejství
- poruchy příjmu potravy
- sexuální rizikové chování
- záškoláctví a neplnění školních povinností
- negativní působení sekt
- rizikové chování v dopravě
- rizikové sportovní aktivity.

3.1 Šikana

„Šikana je ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit.“ (Říčan, Janošová, s. 21, 2010). Za šikanu lze označit cílené a obvykle opakované jednání, ale i jednání jednorázové, kde hrozí opakování. Záměr je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašit jiného žáka nebo skupinu žáků.

Vyskytovala se odnepaměti, kdy docházelo k ubližování bezbranným a k jejich vykořisťování různými způsoby. V posledních letech přibyla a vzrostla její brutalita. Ve školách je značně rozšířená. Existuje mnoho jejích příčin, mezi které patří feminizace učitelstva, malý vliv rodiny, vzdělání pedagogů, počítačové hry s brutálními obsahy a násilí v médiích.

Šikana je ubližování ve škole mezi žáky, studenty, ve sportovním oddíle mezi sportovci, ve vězení mezi vězni. To znamená mezi těmi, kteří jsou ve stejném postavení. Oběť ví, kdo jí ubližuje, bojí se ho. Jedná se o osobní asymetrický vztah moci.

Nejběžnější šikanou je vnitrotřídní šikana. Oběť je nejvíce psychicky dlouhodobě poškozená. Odehrává se přímo ve třídě při hodině, o přestávkách, cestou ze školy.

Šikana je rozlišována na přímou a nepřímou. Přímou šikanou je fyzická agrese, ponižování, poškozování a brání věcí, loupeže, verbální napadání, zotročování. Žák, kterého ostatní neberou na vědomí, nemluví s ním, nezapojují ho do činností skupiny, se ocitá v sociální izolaci = nepřímá šikana. (Říčan, Janošová, 2010)

Jestliže je dítě šikanováno, rodiče mohou pozorovat jeho nechut' chodit do školy, prosí o odvoz, nechodí nejkratší cestou, ze školy přichází hladové, má neklidný spánek, křičí ze snu, ztrácí zájem o učení a schopnost soustředění, doma je smutné, apatické, dochází k výkyvům nálad a odmítá se svěřit se svým trápením. Žádá o peníze, hlásí ztrátu osobních věcí, stěžuje si na bolest hlavy, břicha.

Při vyšetřování šikany dochází k rozhovoru s těmi, kdo na šikanování upozornili. Musí se nalézt vhodní svědci, zajistit ochrana obětem a vyslechnout agresory.

Následky šikany mohou být psychické, kdy dochází ke snížení sebevědomí, smutku, pocitu, ztrátě vlastní hodnoty, pocitu viny. Můžeme sledovat následky tělesného zdraví – popáleniny, škrábance, modřiny.

Školy mají důležitou úlohu v prevenci a řešení případů šikany. Význam má etická výchova, kterou vyučují pedagogové s příslušnou aprobací. Vštěpuje dětem úctu k druhé lidské bytosti, ke všemu živému, solidaritu se slabými, upřímnost k sobě i k druhým. Učitel by měl jít osobním příkladem, věnovat individuální pozornost dětem, které mají různé zdravotní, sociální a osobní problémy. Mělo by docházet ke zlepšování

vztahů a důvěry mezi školou a rodiči, zaujmout otevřený postoj k šikaně. O přestávkách by měl být dostatečný pedagogický dozor na chodbách školy. (Říčan, Janošová, 2010)

3.2 Kyberšikana

„Jde o šikanu, která probíhá v prostředí virtuálním, prostřednictvím moderních komunikačních technologií. Může se prolínat s tradiční šikanou v reálném světě.“

(Eckertová, Dočekal, s. 64, 2013). Dochází k úmyslnému pronásledování a psychickému týrání dítěte dítětem nebo skupinou dětí za použití mobilního přístroje a internetu s cílem ublížení oběti. (Eckerová, Dočekal, 2013). Obrázky jsou upravené tak, aby co nejvíce poškodily oběť. Tento způsob šikanování může trvat dlouhou dobu a někdy je hodně krutý. Nedochází k osobnímu vztahu mezi obětí a agresorem, kterým může být i slabý zákeřník. Agresor bývá skrytý, může se jednat o slabého zákeřníka, který se stal obětí šikany. Internet je nástroj umocňující šikanu. (Říčan, Janošová, 2010)

Kyberšikana může mít různou formu. Je to zasílání výhrůžných a krutých e-mailů a SMS zpráv, vytváření webových stránek, které oběti zesměšňují a uráží, posílání různých obrázků, vyvěšování pornografických fotografií, získávání identifikačních údajů obětí a pod jejich jménem se rozesílají ostatním různé zprávy, fotografie, videa, fotografování, nahrávání oběti a posílání ostatním spolužákům.

Mezi specifika šikany patří anonymita, proměna agresora, proměna oběti, místo, kontrola, čas a publikum.

Větší počítačovou gramotnost, více času u počítače a větší odvahu mají chlapci. Ti se stávají většinou pachateli kyberšikany.

Mezi následky kyberšikany patří změna nálady a psychická rozkolísanost, zhoršování školního prospěchu, problémy se spolužáky, kamarády a dospělými, poruchy spánku, únava, strach z kohokoli, nízké sebevědomí, pokusy o sebevraždu a různá psychosomatická onemocnění.

Prevence ve škole směřuje k žákům, ale také závisí na přístupu školy ke kyberšikaně. Tato problematika by se měla zařazovat do hodin informatiky, ale i do třídnických hodin. (Blažková, 2011)

3.3 Rizikové formy komunikace na internetu

V těchto komunikacích jde o lidi, kteří manipulují s dětmi. Využívají jejich důvěřivost, nezkušenost, snaží se získat jejich intimní videa a fotografie a žádají je o osobní setkání. K dosažení svých cílů používají vydírání a vyhrožování.

Riziková komunikace probíhá prostřednictvím sociálních sítí, přes e-maily, chaty. Děti a teenageři jsou i obelštěni a poté bývají vydírání. Útočníky se stávají různí lidé. Mohou to být lidé s nízkým sociálním statutem, ale i vysoce postavení (právníci, učitelé, policisté). (Eckertová, Dočekal, 2013).

3.4 Závislosti

„Mezinárodní klasifikace nemoci říká, že při závislosti má pro jedince užívání nějaké látky přednost před jiným jednáním, kterého si dříve cenil více“. (Kolektiv autorů, s. 19, 2007)

Závislost je ztráta kontroly nad vlastním životem, má vliv na zdraví fyzické, psychické i sociální. Představuje zátěž pro jedince i společnost.

Látka, která má vliv na psychickou činnost je považována za látku psychoaktivní. Některé z nich vyvolávají závislosti, potom hovoříme o látkách návykových. Fyzická závislost (třes, pocení, křeče) trvá několik dnů, týdnů. Psychická závislost přetrvává mnohem déle. Drogou se označuje nelegálně šířená a zneužívaná psychoaktivní látka, která ovlivňuje existující procesy v mozku, myšlení, motivaci a utváření nálady.

Mnoho z těchto látek se používá jako medikamenty, které mají tlumící účinek, navozují spánek nebo naopak bdělost a povzbuzení, ovlivňují poruchy nálady, zmírňují úzkost. Mezi „legální drogy“ patří alkohol a tabák. Na straně druhé je zde nezákonné zneužívání těchto látek.

Tyto látky způsobují mnoho poruch, mají škodlivé účinky. Míra škodlivosti záleží na délce doby užívání, počtu jejich užití, ale i na způsobu, jakým se látka dostává do organismu.

Účinky užívání psychoaktivních látek se rozdělují do čtyř kategorií:

1. **Akutní či krátkodobé stavy.** Při prvním kontaktu s látkou dojde k akutní intoxikaci. Tento problém mají jedinci, kteří mají dlouhodobé problémy s užíváním alkoholu nebo drog. Dochází k poruše fyzické koordinace, soustředěnosti a racionálního uvažování. Nejhorším důsledkem akutní intoxikace je smrt.

2. **Chronická zdravotní poškození.** Ta vznikají dlouhodobějším užíváním psychoaktivních látek. Mezi onemocnění patří cirhóza jater, karcinom plic nebo rozedma plic, AIDS a hepatitida typu C. Nejvíce je poškozována oblast somatická a psychická.

3. **Akutní sociální důsledky.** Je reakce společnosti na zneužívání těchto látek jedincem. Dochází k ukončení vztahů s těmito osobami, k jejich zatčení, uvěznění.

4. **Chronické sociální důsledky.** Váží se na rodinný i profesní život jedince. Může dojít k rozpadu rodiny, nezaměstnanosti, kriminalitě.

Závislost můžeme diagnostikovat takto:

- silná touha užívat návykovou látku
- potíže v sebeovládání při užívání návykové látky
- návyková látka je užívána s úmyslem zmenšit příznaky tělesného odvykacího stavu
- vyžaduje stále vyšší dávky k dosažení původně vyvolaného účinku nižšími dávkami
- postupné zanedbávání jiných zájmů ve prospěch užívané drogy
- pokračování v užívání přes zjevně škodlivé následky.

Závislost se vyvíjí od prvního kontaktu s drogou, experimentováním, užíváním, problémovým užíváním, které končí závislostí. Na jejím vzniku se podílejí biologické a sociální faktory.

Další závislostí je škodlivé užívání alkoholu, který patří mezi nejrozšířenější a nejžítelnější psychoaktivní látku. Většině jedinců přináší uvolnění psychického napětí, zlepšuje náladu a zvyšuje pocit sebejistoty. V některých případech je větší riziko vzniku závislosti na alkoholu podmíněno geneticky. (Fischer, Škoda, 2009)

„Alkohol je nejrozšířenější, nejčastěji užívanou a v našem (tj. evropském a anglosaském) sociokulturním prostředí značně akceptovanou psychoaktivní látkou.“
(Fischer, Škoda, s. 99, 2009)

Je propagován v masivních kampaních ve většině částí světa zaměřených na mladé lidi. K vzestupu konzumace alkoholu dochází v rozvojových zemích a zemích bývalého Sovětského svazu.

Závislost na alkoholu můžeme rozdělit na čtyři fáze. V počátečním stadiu si jedinec začíná uvědomovat, že pije více než druzí. Alkohol mu přináší úlevu od problémů. Četnost i množství pití zvyšuje. Ve stadiu prodromálním, varovném, stoupá spotřeba pití a je narušena kontrola množství vypitého alkoholu. Stydí se za pití, dochází k výčitkám. Třetí stadium je rozhodné. Narůstají konflikty, nad pitím chybí kontrola. Alkohol potřebuje denně. Vyhledává společnost lidí, kteří také pijí a nic mu nevyčítají. Dochází ke změnám hodnot, rozpadají se interpersonální vztahy. Konečné stadium nejvíce odpovídá syndromu závislosti. Alkoholik se rychle opije, ale zároveň není schopen vydržet bez alkoholu. Alkohol konzumuje nepřetržitě. Nejvíce se objevují somatické a psychické poruchy, je vážně narušena sociální interakce s okolím. Je s každým, kdo pije. (Fischer, Škoda, 2009)

Alkohol působí na organismus negativně. Dochází ke změnám na mozku, ke zhoršení kognitivních funkcí, poruchám paměti a upadá inteligence jedince.

Rozšířená závislost je závislost na nikotinu, který se do organismu dostane převážně kouřením. Způsobuje změny nálad, redukuje stres, zvyšuje výkon jedince. Podrážděnost, úzkost, deprese, zpomalení srdečního pulzu, nepřátelské chování jsou projevy abstinčních příznaků. (Fischer, Škoda, 2009)

Závislost na nikotinu můžeme z hlediska společenské dynamiky rozdělit na čtyři úrovně. Do první úrovně spadají státy subsaharské Afriky, kde kouří méně než 20 % mužů a nepatrné množství žen. Do druhé úrovně se řadí země, kde je přibližně 50 % kuřáků mužů a zvyšuje se procento žen. Patří sem Japonsko, Čína, země Latinské Ameriky a severní Afriky. Ve třetí úrovni se snižuje počet kuřáků mezi muži i ženami, úmrtnost se však zvyšuje. Řadíme sem země Latinské Ameriky, jižní a východní Evropy. Čtvrtá úroveň je charakterizována poklesem kuřáků mezi muži i ženami.

Vrcholí počet úmrtí mužů i žen, která jsou spojená s užíváním tabákových výrobků. Patří sem státy západní Evropy, USA, Kanada a Austrálie. (Fischer, Škoda, 2009)

Další závislostí je závislost na opiátech. Do této skupiny patří opium, morfin, jejich deriváty heroin, braun, pethidin, metadon. Tyto látky vyvolávají rychlou, silnou, psychickou i biologickou závislost.

Po jejich požití dochází k omezeným funkcím paměti, myšlení, pozornosti, jsou zpomaleny poznávací funkce. Vyvolávají pocity uvolnění a útlumu. Při jejich aplikaci se kůže rozlévá pocit tepla. Při odvykacím stavu, který může trvat 7 – 10 dní, lidé pociťují úzkost, potí se, jsou nervózní, neklidní, nespí, jsou podráždění, mají strach, zvýšený krevní tlak, zrychlený srdeční tep, svalové křeče a jsou nesnesitelní.

Léčba je řízená lékařským dohledem. Dochází k podávání předepsaných psychoaktivních látek, které jsou příbuzné s látkou vyvolávající závislost. Podávají se jinak než nitrožilně v takovém množství, které efektivně potlačuje pacientovy odvykací příznaky a umožňuje mu zlepšit kvalitu života.

Mezi nejužívanější nezákonné látky na světě patří hašiš a marihuana. Po jejich užití dochází k euforii a psychickému uvolnění po 15 – 30 minutách a trvá 2 – 6 hodin. Stopy marihuany se nacházejí v moči. V mnohých studiích marihuaně přisuzují léčebný účinek u pacientů s AIDS a onkologickými onemocněními.

Účinky se projevují zpomalením vnímání času a zostřením smyslového vnímání. Tito lidé si více věří, mají zvýšenou tvořivost, ale ke skutečnému zlepšení výkonu nedochází.

Velmi rozšířené je užívání různých sedativ a hypnotik. Po jejich užití je jedinec ospalý, snižuje se jeho motorika, má depresivní stavy. Při použití vysokých dávek dochází ke smrti. Závislost se vyvíjí velmi dlouho. Může být fyzická i psychická. Při odvykání dochází k bolestem hlavy, zvracení, úzkosti, nervozitě, nespavosti, neschopnosti se soustředit. (Fischer, Škoda, 2009)

Netolismus je závislost na virtuálních drogách a gambling je patologické hráčství. Jsou to činnosti, na kterých vzniká především fyzická závislost. Vedou k poškození hodnot sociálních, pracovních, materiálních, rodinných a někdy i k zadlužení. Při nedostatku finančních prostředků dochází k půjčkám, které nelze vrátet. Následují lži a výmluvy.

Dochází ke krádežím a podvodům. Do této kategorie patří i televize, video, počítačové hry, MP3 přehrávače, výherní automaty, mobily. Patologické hráčství se vyvíjí velice pomalu. (Nešpor, 2011)

3.5 Vandalismus

Vandalismus je projev agresivního chování, které lze pozorovat u lidí, kteří poškozují a ničí veřejný i soukromý majetek. Takto jsou ničeny hodnoty materiální i duchovní kultury.

Pachatel z tohoto jednání nemá žádný materiální zisk. Jedná tak pro své potěšení a odreagování, většinou pod vlivem alkoholu. Toto jednání patří k životnímu stylu dnešní adolescentní mládeže, skupin a part. Nejvíce je ničený městský mobiliář, telefonní budky, zařízení v parcích, zastávky dopravních prostředků, náhrobky na hřbitovech, dále sem patří různé nápisy na zdech, veřejných plochách a dopravních prostředcích a počítačové viry. (Fischer, Škoda, 2009)

3.6 Poruchy příjmu potravy

Poruchy příjmu potravy jsou psychická onemocnění. Řadíme sem mentální anorexii a bulimii. Stává se, že se tyto nemoci střídají.

Lidé, kteří trpí mentální anorexií, si nikdy nepřipadají dostatečně štíhlí. Anorektičky mívají pouhé tři čtvrtiny hmotnosti, která je přirozená pro jejich věk, výšku a tělesnou stavbu. Jsou vyhublé tak, že jim jsou vidět žebra a často omdlévají z nedostatku energie. Samy si však stále připadají tlusté. Většina žen a dívek si dělá starosti o svou tělesnou hmotnost a nemá reálnou představu o vlastním těle.

Některé anorektičky nedokážou dodržet svou přísnou dietu a začnou se přejídat. Po přejedení se snaží přinutit ke zvracení, aby se zbavily snědeného jídla. Bojí se, že přiberou. Používají projímadla k pročištění nebo se vrátí k drastické dietě. Anorektičky si udržují abnormálně nízkou hmotnost, nemají starost pouze o svůj vzhled a váhu, ale mají i jiné problémy. Rozvoj anorexie je u dívek od 12 let.

K příznakům anorexie se řadí závratě, poruchy koncentrace, nespavost, snížená citlivost končetin, deprese, pocity beznaděje, zoufalství, nehojící se infekce, jejich tělo není

odolné vůči chladnému počasí. Mají nízký tlak, nepravidelný srdeční tep, jsou dehydratované, selhává funkce ledvin, jejich tělesná teplota je snížena, oči jsou zapadlé, pleť je zašedlá nebo zažloutlá a má tendenci praskat.

Pokud se anorektička začne léčit v raném stádiu, tak má větší šanci na uzdravení. Nejhorším důsledkem nemoci je smrt.

Mentální bulimie je porucha příjmu potravy. Lidé pociťují strašný hlad, který se snaží utišit tím, že snědí velké množství jídla. Potom, aby neztloustly, se přinutí jídlo vyvracet. Bulimičky jsou většinou úspěšné v práci, ve studiu. Snaží vypadat dokonale a úspěšně. V jejich chování a na jejich zevnějšku nejsou vidět žádné známky poruchy příjmu potravy.

Bulimičky mívají uvolněné jídelní návyky, tělesná hmotnost je průměrná, 3 – 5 kg. Mají intenzivní strach z toho, že mohou ztloustnout. Během záchvatu, který může trvat několik hodin, ale i dní, přijmou od 10 000 do 20 000 kalorií. Snaží se jídlo před sebou schovávat, zamykají ho, snaží se jídlo nemít vůbec doma. Při potřebě přejídání si jídlo dokážou vždy sehnat. Bulimičky jsou starší, od 15 až lehce přes 20 let. Může se objevit i později.

K přejídání dochází po období diet. Pociťují úzkost, které se zbavují dočasně jídlem. Ženy, které trpí touto nemocí, vnímají svůj problém jako osobní selhání, nikoli jako poruchu, nemoc, která se má a dá léčit. Záchvaty přejídání jsou útekem od všech jejich pocitů. Poté se za sebe stydí, že se neovládly.

Mezi příznaky bulimie patří záchvaty přejídání následované přísnou dietou, zvracením, užíváním projímadel, cvičením. Bulimičky mají neustálý strach z tloušťky a z toho, že nedokážou přestat jíst, ztratí sebeovládání. Dochází k depresím, pocitům viny, odsuzují se, mají nepravidelnou menstruaci, kazí se jim více zuby, trpí závratěmi, bolestmi břicha, nadýmáním. (Marádová, 2007)

3.7 Syndrom CAN

„Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN) je definován jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je

v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné.“ (Fischer, Škoda, s. 145, 2009). Syndrom CAN má závažný dopad na život, vývoj dítěte a jeho začlenění do společnosti. Toto ubližování dítěti může být vědomé i nevědomé jeho nejbližšími pečovateli, především rodiči.

Týrání může být fyzické. Jde o vědomé tělesné ubližování dítěti – nepřiměřené bití rukou či různými nástroji, kopání do dítěte, údery pěstmi, popáleniny, bodné rány, opáření horkou vodou, vytrhávání vlasů, tahání za uši, odhození dítěte, škrcení, dušení, svazování, připoutání, silné třesení s malým dítětem, odejmutí spánku nebo potravy.

Psychické týrání má negativní dopad na citový vývoj dítěte, jeho chování a sebehodnocení. Radíme sem – časté nadávky, zesměšňování, ponižování, výhrůžky, cílené vyvolávání strachu u dítěte, citové vydírání, odmítání dítěte, srovnávání ho s úspěšnějším sourozencem, nepřiměřené zatěžování domácími povinnostmi, požadavky na nereálné výkony ve škole, v oblasti zájmové, nepřiměřené oddělení dítěte od vrstevníků, zatahování dětí do konfliktů mezi rodiči.

Zanedbáváním rozumíme nedostatek péče, který zapříčiňuje vážnou újmu na vývoji dítěte v oblasti tělesné i duševní. Neuspokojování tělesných potřeb dítěte, nedostatek jídla, pití, přístřeší, oblečení, lékařské péče je zanedbávání tělesné. Citové zanedbávání je neuspokojování citových potřeb dítěte, nedostatek náklonnosti a lásky. Jestliže je malé dítě ponecháno bez adekvátního dohledu, mluvíme o zanedbávání dozoru.

Sexuální zneužívání je každé nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu či chování, které vede k uspokojování sexuálních potřeb zneuživatelé. Některé formy sexuálního zneužívání může dítě prožívat jako tělesně příjemné, ale i tehdy má toto zneužívání negativní dopad na další psychický vývoj dítěte. Vliv na psychiku mají i některé faktory, které působí u sexuálního zneužívání:

- věk dítěte v době zneužití
- opakované zneužívání
- závažnost
- vztah k pachateli
- úroveň následné poskytnuté terapie
- emocionální reakce rodiny dítěte na zneužití

- tíha pocitu viny u dítěte
- pohlaví oběti.

Pasivní, bezkontaktní sexuální zneužívání je obnažování se před dítětem, masturbace, pozorování nahého dítěte za účelem vlastního sexuálního vzrušení a uspokojení, přinucení dítěte sledovat soulož, pornofilmy.

Do aktivního, kontaktního sexuálního zneužívání patří osahávání, líbání dítěte na intimních místech, laskání prsou, genitálií, nucení dítěte, aby manipulovalo se svými pohlavními genitáliemi nebo zneuživatele, orální, anální, sexuální styk.

U těchto dětí se projevuje strach, úzkost, afektivní chování, deprese, nutkavé udržování čistoty. Školáci mívají problémy s učením, s okolím, ostatními dětmi. (Fischer, Škoda, 2007)

4 Prevence ve společnosti

Prevence ve společnosti je složitá a různě účinná. Jsou to všechna opatření, která směřují k předcházení a minimalizují jevy spojené s rizikovým chováním a jeho důsledky. Postoj veřejnosti ovlivňují různé preventivní programy – výchovné, vzdělávací, zdravotní, sociální. Velkou úlohu v ovlivňování mají média, formální instituce (školy, trestněprávní instituce, úřady) a neformální instituce (různé zájmové a kulturní instituce, sdružení). (Fischer, Škoda, 2009)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) má za úkol stanovit základní strategie v oblasti prevence rizikového chování dětí a mládeže. Strategie na období 2013 – 2018 vychází ze zkušeností minulých let. Je platná po dobu šesti let. Mezi principy národní strategie patří:

- spolupráce na všech úrovních
- komplexní řešení problematiky primární prevence rizikového chování
- kontinuita působení a systematičnosti plánování
- uplatňování ověřených dat a hodnocení efektivity
- racionální financování a garance kvality služeb
- cílenost a adekvátnost informací a forem působení
- včasný začátek preventivních aktivit, nejlépe v předškolním věku

- pozitivní orientace primární prevence
- orientace na kvalitu postojů a změnu chování daného jedince.

Hlavním cílem preventivní strategie je výchova k předcházení, minimalizování a oddálení rizikových projevů chování, zdravý životní styl, pozitivní rozvoj sociálního chování a zvládání zátěžových situací osobnosti.

Mezi cílové skupiny patří obecná populace dětí a mládeže, specifické skupiny, jednotlivci, kteří se projevují rizikovým chováním, rodiče, veřejnost, pracovníci pracující v primární prevenci.

Koordinace primární prevence probíhá na úrovni horizontální, kdy MŠMT spolupracuje s jednotlivými resorty, a na úrovni vertikální. Ta usiluje o sladění aktivit na regionální a místní úrovni. Do této kategorie patří krajský školský koordinátor prevence, metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně a školní metodik prevence.

4.1 Minimální preventivní program školy

V současné době by měla mít každá škola svůj Minimální preventivní program (dále MPP). Měl by obsahovat charakteristiku školy, analyzovat současný stav ve škole v oblasti výchovy, garanta programu a spolupracovníky.

MPP vychází z metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování dětí a mládeže č. j.: 21291/2010-28. Při jeho tvorbě byla brána na zřetel Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže, která je v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2013 – 2018.

MPP naší školy spolupracuje s odborníky a dalšími organizacemi, mezi které patří:

- pedagogicko-psychologické poradny
- střediska výchovné péče
- K-centrum Kolín – o. s. PROSTOR Kolín
- komise péče o rodinu a dítě
- Policie ČR
- městská policie
- městský úřad
- tělovýchovná jednota JISKRA

- základní umělecká škola
- nízkoprahový klub Kotelna
- OSPOD Kutná Hora a Vlašim.

MPP je umístěn na webových stránkách školy, jsou s ním seznámeni všichni zaměstnanci. Na třídních schůzkách třídní učitelé seznamují s tímto programem rodiče. Školní metodik prevence aktualizuje nástěnky s problematikou rizikového chování.

Ve škole probíhají preventivní aktivity:

- programy primární prevence
- podporuje se rozvoj osobnosti a sociální chování dětí
- rozvíjí se spolupráce s rodiči
- sleduje se situace ve škole
- vytvářejí se podmínky pro smysluplné využívání volného času dětí
- poskytují se poradenské služby školním metodikem prevence, výchovným poradcem a školní psycholožkou
- zajišťuje se spolupráce se specializovanými pracovišti
- školní metodik prevence se dále vzdělává v oblasti prevence
- jednou za rok vyhodnocuje MPP.

Hlavními cíli MPP je vést žáky ke zdravému životnímu stylu a zodpovědnému jednání, rozvíjet u nich sociální dovednosti, vést je ke správnému řešení konfliktních situací, připravit je k čelení tlaku vrstevníků, posilovat jejich sebedůvěru, informovat je o návykových látkách, jejich účincích a následcích. Důležitým cílem je seznámení žáky s možnostmi pomoci při problémech, nabídnout jim způsoby k životnímu uspokojení, monitorovat situaci ve škole z hlediska výskytu projevů rizikového chování, motivovat rodiče k odpovědnosti za zdraví a výchovu dětí, poskytovat poradenské služby.

Obsah prevence pro žáky různých ročníků na sebe navazuje. Jedná se nejdříve o 1. – 2. ročník, kdy se stanoví společné užívání pravidel mezi žáky a dospělými ve škole, posiluje se zdravé sebevědomí a projevy vzájemné úcty, sebeúcty a důvěry, rozvíjí se komunikace, diskuse ve skupině, řeší se problémy a konflikty, dochází ke schopnosti klást otázky a vyjádřit svůj názor.

Žáci 3. – 5. ročníku si uvědomují hodnoty vlastní osoby, učí se řešit stres a dodržovat životosprávu, snaží se o spolupráci v kolektivu. Snažíme se je vést k aktivnímu využívání volného času se zaměřením na sport, posilujeme v nich schopnost a ochotu si vzájemně pomáhat a podřídit se skupině. Vedou se ke zvládnutí fyzicky náročné situace a k uvědomování si základních pravidel společenského chování.

Žáci 6. ročníku se učí pravdomluvnosti, důvěryhodnosti, umění naslouchat. Posiluje se důvěra mezi žákem a učitelem, rozvíjí se pravidla společenského chování, posilují se odmítavé postoje k šikanování, užívání alkoholu a omamných látek.

V 7. ročníku se žáci učí stmelovat ve vrstevnickém kolektivu a upevňovat v tomto kolektivu vztahy, rozvíjí se sociální dovednosti a posilují komunikační dovednosti. Posilují se pravidla společenského chování, učí se zvládat náročné fyzické a psychické situace.

Důležité v 8. ročníku je upevňování vztahů v kolektivu vrstevníků, rozvoj sociálních dovedností a schopností přijímat svobodná a odpovědná rozhodnutí, posilování komunikačních dovedností, prohloubení znalostí a právního povědomí.

V 9. ročníku se žáci učí používat pravidla společenského chování, zvyšuje se jejich schopnost odolávat nebezpečným situacím, krizím, stresu, dalším zátěžovým situacím, nevhodným způsobům chování, posilují se odmítavé postoje k užívání omamných látek, projevům xenofobie, rasismu. Učí se také zdravému sexuálnímu chování.

Děti z dětského domova by se měly umět naučit začlenit do třídního kolektivu a posilovat pozitivní vztahy.

Rodičům žáků je umožněno zúčastnit se výuky v průběhu Dne otevřených dveří, seznámit se s MPP a způsoby jeho realizace. Seznámit se se školním a klasifikačním řádem a důsledky při jeho nedodržování, s možností volnočasových aktivit pro žáky a konzultačními hodinami výchovného poradce a školního metodika prevence.

Učitelé a vychovatelky školní družiny získávají důležité informace z oblasti prevence na pedagogických radách i mimo ně. Účastní se programů, které jsou zaměřeny na prevenci rizikových projevů chování u žáků. Dochází k výměně zkušeností v oblasti prevence rizikového chování, používají se schránky důvěry pro děti. Třídnické hodiny

a všechna neformální setkání se využívají k působení na žáky v rámci prevence rizikových projevů chování.

Provozní pracovníci školy jsou také seznámeni s MPP. Z postřehů své každodenní práce mohou také významně přispívat k působení v oblasti prevence, protože se pohybují v prostorách, kde může k těmto negativním jevům mezi žáky docházet (šatny, sociální zařízení, chodby během vyučování, venkovní areál školy).

Školní metodik prevence na základě podkladů od pracovníků školy, vzdělávacích akcí a dalších aktivit zpracovává každý rok MPP a hodnotí MPP za uplynulý školní rok. Pracovníkům školy, žákům a rodičům poskytuje konzultace dle jejich potřeby.

Při realizaci prevence se používají různé metody:

- učební plány
- projektové vyučování
- školní a klasifikační řád
- besedy, přednášky, diskuze, rozhovory
- hry a soutěže
- výlety, exkurze
- třídnické hodiny
- kulturní představení
- schránka důvěry
- nástěnky
- propagace MPP.

MPP obsahuje časový harmonogram, podle kterého se v jednotlivých ročnících vyučují předměty. Obsahuje kompetence znalostní, k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní.

Ke zjištění evidence a efektivity se žákům zadávají orientační testy, probíhá testování a srovnávání.

Uvedeno je zde řešení případných přestupků. MPP obsahuje seznam základních zákonů, metodických listů v oblasti prevence, seznam použité literatury a telefonní spojení na spolupracující zařízení.

Programy primární prevence Prostor

Na naší základní škole probíhají programy primární prevence Prostor o. p. s. Tyto programy se zaměřují na specifickou formu prevence rizikového chování. Cílem těchto programů je předávat cílovým skupinám znalosti, dovednosti a postoje, které podporují zdravý životní styl. Své poznatky žáci dovedou uplatnit ve svém chování během programu, ale i v budoucím životě. Cílovou skupinou jsou žáci 2. stupně základní školy.

Programy jsou zaměřeny na problematiku užívání návykových látek (legální i nelegální, jejich účinky a rizika). Zabývají se také dalšími projevy rizikového chování, mezi které patří rasismus, xenofobie, šikana, kyberšikana, projevy agrese, sexuální rizikové chování, a podporují osobnostní rozvoj dětí a mládeže. Sem patří zvládání konfliktních situací, práce s emocemi, posilování sebejistoty, efektivní komunikace a schopnost čelit sociálnímu tlaku.

Tyto programy primární prevence bývají efektivní, komplexní, pracuje se s menšími skupinami, jsou interaktivní a flexibilní. Realizační tým je připravený jak teoreticky, tak prakticky a je připraven na určitou cílovou skupinu. Cílem těchto programů je předcházet či oddálit první kontakt s ohrožujícími jevy a podporovat pozitivní vazby v kolektivu.

Velkou částí setkání se skupinou vyplňují psychosociální techniky, které vychází ze zážitkové pedagogiky. Probíhají interaktivně. Důležité je dbát na jazyk, formu předávaných informací při komunikaci s danou věkovou skupinou, srozumitelnost a pochopení sdělení.

Pracovníci Prostoru se snaží spoluvytvářet bezpečné prostředí ve škole k otevřené diskusi, sdělování názorů a svých prožitků, otevírají k diskusi riziková témata, snaží se naslouchat a diskutovat. (web os-Prostor)

5 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) jsou poměrně novou institucí v naší republice. Velký rozvoj byl v letech 1999 – 2002. Termín „Nízkoprahový“ zavedl v roce 1995 Petr Klíma jako metaforu pro nízký vstupní práh, kdy jsou minimalizovány různé překážky a omezení pro pobyt a vstup v těchto zařízeních. (Racek, 2007).

Co je „nízkoprahovost“? Nízkoprahovost je zaměřená na osoby, které nevyhledávají pomoc. Služba se poskytuje v běžném prostředí klienta, není potřeba znát o klientovi podrobné údaje, odstraňují se veškeré bariéry využívaných služeb.

Na nízkoprahovost můžeme nahlížet několika rozměry:

- v kontextu cílových skupin - cílová skupina usiluje o změnu, vyčerpala své možnosti i dovednosti, ztratila naději, rezignovala a odmítá jakýkoli obrat. Nepřipouští si, že by jim služba mohla být nějak prospěšná.
- v kontextu kontaktní práce – dochází ke kontaktu s reálným prostředím cílové skupiny, s různými sociálními situacemi, činnostmi z každodenního života, s jejich zkušenostmi a starostmi, s problémy, které prožívají, a skutečnými příležitostmi dané lokality
- nízkoprahovost je reálně dostupná – služba by měla být umístěna v dosahu cílové skupiny, zřetelně označená, měl by znát podmínky k využívání služby
- nízkoprahovost je pragmatické nastavování cílů – pravdivé a správné jednání, praxe, co se už osvědčilo, je efektivní a užitečné
- nízkoprahovost je šetrné nakládání s osobními údaji – získat a udržet si klientovu důvěru (Klíma, Herzog, Kunc, Racek, Zahradník, 2008 – 2011).

Název nízkoprahové zařízení pro děti a mládež se začal užívat pro zařízení, která sloužila dětem a mládeži. Jsou to zařízení, kde tráví svůj volný čas děti a mládež neorganizovaně – neorganizovaná mládež. Tato mládež se setkává s vrstevníky v parcích, na veřejných prostranstvích, zastávkách, v okolí marketů. V NZDM je mnoho možností, jak trávit volný čas, a bezpečné zázemí pro vzájemná setkání, kterými dochází k podpoře v jejich socializaci. Děti a mládež do těchto zařízení mohou chodit kdykoli během otevírací doby a sami se rozhodují, jak zde svůj čas využijí.

V NZDM mohou nastat i takové situace, kdy se pracovník od klienta dozví zásadní informaci, kterou má za povinnost ohlásit příslušným orgánům. Pokud se jedná o porušení práva dítěte nebo mladistvého (OSPOD), porušení zákona (Policie ČR).

5.1 Historie nízkoprahových zařízení pro děti a mládež

V České republice historie NZDM sahá do druhé poloviny devadesátých let dvacátého století. Terénní sociální práce byla zpočátku prováděna sociálními asistenty, kteří pracovali pod okresními úřady tzv. streetworkerů – pracovníci neziskových organizací. Zaměření sociálních pracovníků bylo především na děti a mládež s rizikovým způsobem života ve starším školním věku, mladistvé i mladé dospělé. Nápadnost se projevovala ve způsobu trávení volného času, který byl bez smysluplné náplně, chování s asociálními až antisociálními prvky, provokujícím nápadným oblečením a podobně. (Bednářová, 2001)

5.2 Mezníky nízkoprahových zařízení

Streetwork – mezník první

Streetwork znamená práci na ulici. V roce 1994 byla zavedena funkce sociálního asistenta jako článek sociální prevence. Představoval specifickou terénní sociální práci s dětmi staršího školního věku a mládeží, která již byla ohrožena nebo zasažena sociálně patologickým vývojem. Pracoval jako specializovaný pracovník okresních (obvodních, magistrátních nebo městských) úřadů v časoprostoru cílových skupin, tj. místo a čas, kdy a kde se skupina vyskytovala. Jednalo se převážně o děti staršího školního věku, mladistvé a mladé dospělé, kteří svůj volný čas trávili bez smysluplné náplně na ulici, byli odlišní od ostatních svým chováním s prvky asociálními či antisociálními, měli provokující oblečení a svou komunikací obtěžovali okolí.

Streetwork nepůsobil pouze na úrovni státní správy a samosprávy, ale zavedením práce sociálních asistentů se začal rozvíjet i na úrovni nestátních organizací, které zpočátku pracovaly s drogově závislými a později i s prostitutkami, bezdomovci, Romy.

Scházel zde systematické vzdělávání, proto byla navázána spolupráce s kolegy ze Spolkové republiky Německo, konkrétně ze Saské sociální akademie, díky které se rozšířilo teoretické zázemí práce streetworku u nás a mělo vliv na vznik budoucích

nízkoprahových zařízení. Od roku 1995 sociální asistenti začali budovat zázemí, kde se scházeli se svými klienty z ulice. Byla to první „nízkoprahová centra pro děti a mládež“.

Grantová politika nadací – mezník druhý

Grantové programy nadací, například program Děti ulice Nadace Open Society Fund Praha, který byl realizován v letech 1999 – 2000, ovlivnily přímo rozvoj nízkoprahových klubů. Nadační peníze významně finančně podporovaly rozpočty těchto klubů.

Projekty, které byly zaměřené na volný čas neorganizovaných dětí a mládeže ve věku 6 – 20 let, podporoval program Gabriel Nadace Rozvoje občanské společnosti. V rámci tohoto programu bylo v prvním kole podpořeno 42 projektů a 14 projektů ve druhém kole.

Pracovní skupina ČAS – mezník třetí

Významným krokem bylo založení skupiny nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v rámci České asociace streetwork v dubnu 1997. Pracovali zde odborníci z praxe i teoretických pracovišť. Jejich cílem bylo vytvoření platformy pro odborný dialog na všech úrovních, rozvoj vzdělávání, výměnu informací a rozpracování metodiky streetworku. V průběhu roku 2001 byly vytvořeny standardy, které existují do dnešní doby. V této době došlo k profesionalizaci pracovní skupiny, která svou práci zkvalitňovala a zvyšovala odbornou úroveň svých pracovníků i poskytovaných služeb.

Vzdělávání a kvalita, osobnosti – mezník čtvrtý

Je realizováno mnoho projektů, které přispívají ke vzdělávání pracovníků v nízkoprahových službách a připravují poskytovatele těchto služeb na inspekce sociálních služeb. Výsledkem projektů jsou akreditované vzdělávací kurzy pro pracovníky, kteří s touto prací začínají, pro pracovníky pokročilé, kurzy pro dobrovolníky.

Rozvoj nízkoprahových zařízení se neobešel bez lidí, kteří se podíleli na jejich vzniku. Mezi osobnosti řadíme Jiřího Staníčka, který byl spoluzakladatelem prvních „nízkopraháčů“ v Miličově domě, spoluzakladatel ČAS a podílel se na tvorbě definic, formulací a pojmů. (Čechlovský, Racek, 2008 – 2011)

Praktická část

6 Nízkoprahový klub Kotelna

Své výzkumné šetření jsem uskutečnila v nízkoprahovém klubu Kotelna ve Zruči nad Sázavou.

Zřizovatelem a provozovatelem ambulantní služby nízkoprahového klubu Kotelna (dále NZDM) je občanské sdružení Prostor Kolín. Toto občanské sdružení má na starost řadu pracovišť, která různým cílovým skupinám nabízejí sociální služby.

NZDM Kotelna zahájilo svou činnost na jaře 17. 4. 2007. Je určeno dětem a mladým dospívajícím lidem, ve věku od 13 do 26 let, z Posázaví, kteří jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy a nacházejí se v obtížné životní situaci. Nachází se uprostřed městského sídliště v areálu, kde dříve byla výtopna. Z okolních panelových domů je vidět na vchod i do venkovního areálu na klienty, kteří sem docházejí, a proto bývá těžké udržet anonymitu těchto klientů, která patří do základních principů této sociální služby. Provozní doba je od pondělí do pátku od 11.30 do 14.30 hodin pro rodiče klientů a individuální poradenství pro klienty je od 14.30 do 18.30 hodin, kromě pátku. Během otevírací doby mohou klienti kdykoli přicházet a odcházet a využívat nabízené sociální služby.

NZDM Kotelna je metodicky řízeno Českou asociací streetwork, jejímž je členem.

Pracuje zde profesionální tým dvou sociálních pracovníků, kteří při nástupu do zaměstnání byli seznámeni s metodikou, jejíž součástí je Etický kodex pracovníka NZDM. Jejich posláním je poskytovat pomoc, podporu a informace svým klientům. Nabízí jim zázemí a prostor k jejich oblíbeným volnočasovým aktivitám a seberealizaci.

Obyvatelé města Zruče nad Sázavou, které má okolo 5.000 obyvatel, mají o „Kotelně“ velmi špatné mínění. Myslí si, že do klubu chodí „feťáci, cikáni, zloději“. Velkou podporou pracovníků klubu je městský úřad. Ti se pravidelně účastní školské komise, pro rodiče i odbornou veřejnost pořádají pravidelně dny otevřených dveří, spolupracují s městem a školami, publikují články pracovníků i klientů v regionálním tisku.

Cílem je usnadnit mladým lidem orientaci v sobě samých a v jejich sociálním prostředí. Jsou zde vytvářeny podmínky k řešení jejich problémů a starostí po celou dobu dospívání, kdy jsou otevření okolnímu světu ve všem dobrém i zlém.

K naplňování tohoto cíle pracovníkům nízkoprahového zařízení pomáhá bezpečné prostředí, založené na respektu a důvěře, které přispívá k otevírání témat, jako je rozpad rodiny, nové partnerské vztahy rodičů, problémy se zvládáním školy, volbou povolání, získávání pracovních návyků, sexuální a vztahové zkušenosti, šikana či užívání návykových látek. Mezi další cíle patří zajištění podmínek pro vzdělávání, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

6.1 Služby nabízené klientům

Mezi nabízené služby patří:

- sociální práce s mládeží, individuální poradenství
- informace, kontakty, odkazy a zprostředkování návazné odborné péče
- pobytové a svépomocné aktivity – možnost návštěv klubu bez využití dalších služeb nebo realizace vlastních svépomocných aktivit zájmových skupin za podpory pracovníků
- volnočasové aktivity – zázemí pro realizaci vlastních nápadů návštěvníků klubu
- vzdělávací programy – diskuse, besedy.

Pracovníci nízkoprahového klubu reagují na to, že:

- každý mladý člověk nechce být organizován ve sportovním či jiném kroužku
- každý mladý člověk má potřebu se odlišit
- každý mladý člověk má přirozenou potřebu vymezit se proti rodičovským autoritám
- všichni dospívající se nacházejí v jednom z nejtěžších období svého života
- všichni dospívající si v tomto období formují hodnoty a postoje, které je budou provázet celým životem
- většina dospívajících se osobně nebo ve svém okolí setkává se společensky netolerovanými jevy, jako je záškoláctví, experimenty s drogami, projevy netolerance, rasismu, xenofobie, extremismu.

6.2 Zásady klubu

Mezi zásady klubu patří:

- nízkoprahovost – vstup do klubu je zdarma, nevyžaduje se pravidelná docházka ani registrace; je to odstraňování zábran, které mohou klientovi bránit ve využívání služby
- důstojnost – vytváření podmínek, ve kterých klient svá práva nejen zná, ale i naplňuje; zaručení dodržování jejich práv, uznává se právo na sebeurčení, akceptuje se životní styl, vytváří se podmínky pro svobodné rozhodování
- individuální přístup – služby na míru dle požadavků klienta, motivace každého k aktivní činnosti, která mu pomůže překonat problémy vlastními silami, domluva na využití služeb a pomoc při plánování změny
- partnerství a respektování volby klientů – klient není v nevýhodném postavení vůči zařízení a pracovníkům, kteří respektují každou jeho volbu, podávají klientovi informace o rizicích, které jsou s tímto rozhodnutím spojené
- začlenění do společnosti – pomoc pozitivně proměňovat postoje obyvatelstva Zruče a okolí ke klientům a začleňování se do skupin vrstevníků a do společnosti.

6.3 Akce klubu

Jednou z akcí, které nízkoprahový klub Kotelna pořádá, je Kotelnafest - hudební festival. První ročník se konal v srpnu 2009. Na jeho přípravě se podílejí i samotní klienti. Vzniká zde mnoho možností v budování vztahů v klubu i mimo něj. Tato aktivita klub pozitivně zviditelňuje a má do budoucnosti velký potenciál.

Při tomto projektu se využívají různé dovednosti a zkušenosti klientů, buduje se jejich sebedůvěra, sebeprosazení, schopnost spolupráce mezi sebou a pracovníky NZDM. Cvičí si dovednosti jednat s veřejnými institucemi, diskutovat se staršími kolegy, s muzikanty, vyjednávat s vrstevníky i dospělými, mají zde možnost projevit svou kreativitu, využít své nadání a talent.

Mezi další akce patří pořádání různých koncertů v klubu. Minulý rok se uskutečnily dva koncerty. Každý rok v červenci se vyráží na zážitkovou třídní akci „Čundr s Kotelnou“. Dvakrát ročně se setkávají klienti NZDM Kotelna s klienty NZDM

Kolárka Kolín. Na této akci probíhají různé soutěže. Jednou do roka se nocuje v Kotelně, o zimních a jarních prázdninách se pravidelně jezdí bruslit. Probíhají preventivní akce – besedy v K Centru, Domě světla. V červnu do Kotelny chodí na exkurzi žáci základní školy. Ročně v rámci Týdne nízkoprahů ČAS se konají dny otevřených dveří pro veřejnost.

Mýty a omyly o našich službách

„Mýtus 1 > poskytujeme výhradně poradenské služby > ne. Klient si sám určuje, kterou z nabízených služeb využije. Přijde-li posedět a zahrát fotbálek, nenutíme mu poradenství a naopak. U nás se může na cokoli zeptat nebo se jen přijít podívat, zúčastnit se nějaké akce nebo mrknout na internet...záleží to jen na něm.

Mýtus 2 > fungujeme jako kontaktní drogové centrum > ne. Klub je místem, kde je možné si otevřeně povídat a poradit se o všech starostech v dospívání, o kamarádech, o rodičích, o škole a učitelích či o sobě. V klubu je zákaz drogy užívat, můžeme se však s klienty bavit o tom, že s drogami experimentují a co dělat, když jim začnou přerůstat přes hlavu.

Mýtus 3 > nabízíme stejné služby jako Dům dětí a mládeže > ne. V klubu pracují lidé, kteří umějí naslouchat, pochopit a společně s klientem hledat optimální řešení jakéhokoli problému k jeho spokojenosti. Zábava, hry a akce, které klub nabízí, nejsou nikdy povinné, svůj příchod a odchod klienti nikomu nehlásí a pokud se nechtějí čehokoli zúčastnit, nikdo jim to nebude vyčítat.“ (web os-prostor)

7 Metodologie výzkumu

7.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumného šetření je zmapování volného času v nízkoprahovém klubu Kotelna a zjištění, zda si klienti myslí, že pracovníci tohoto zařízení jim pomáhají při řešení osobních problémů, které souvisejí se společensky nežádoucími jevy, a s jakými jevy mají nejvíce osobní zkušenosti.

Dalším cílem je potvrdit nebo vyvrátit mnou stanovené hypotézy:

H 1: Klub navštěvují převážně žáci základní školy.

H 2: Většina z nich má osobní zkušenost se společensky nežádoucími jevy.

H 3: Klienti klubu jsou z rozvrácených, nefunkčních rodin.

H 4: Pomoc od pracovníků klubu byla úspěšná.

7.2 Metoda šetření

Ve svém výzkumném šetření jsem použila explorační metodu – dotazník, který jsem pro tento účel vypracovala. Tuto metodu jsem si zvolila proto, že není časově náročná, její výhodou je jednoduché zpracování a vyhodnocení. Použila jsem ji jako jedinou pro vyhodnocení tohoto šetření.

Dotazníky byly rozdány a vyplněny v únoru 2014. V úvodu jsem oslovené požádala o pravdivé ztrhávání odpovědí. Respondenti byli informováni o tom, že dotazník je anonymní a výsledky budou zpracovány za účelem vypracování mé bakalářské práce.

Snažila jsem se sestavit dotazník jednoduchý, srozumitelný. Byl vytvořen z 12 uzavřených otázek, 3 otázky byly polozavřené.

7.3 Charakteristika zkoumané skupiny

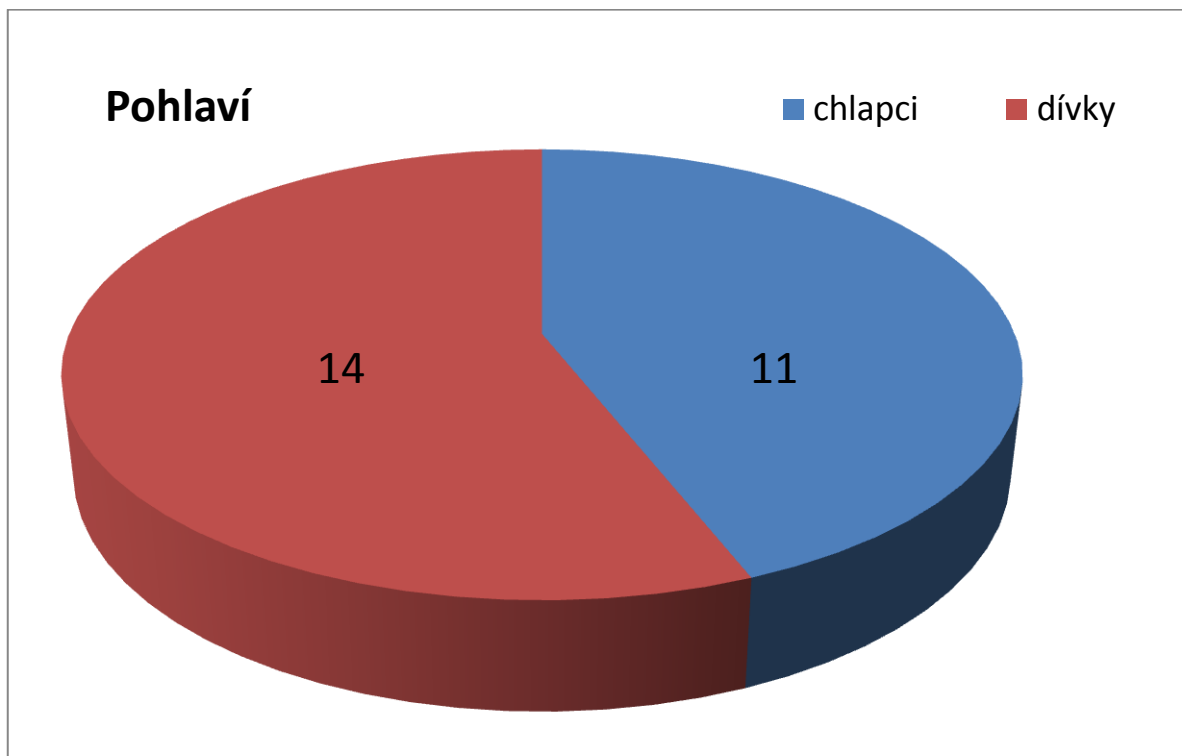
Výzkumného šetření se zúčastnilo 25 klientů nízkoprahového klubu Kotelna ve věku 13 – 26 let. Vedoucí tohoto klubu mi povolil tyto dotazníky rozdat. Byly rozdány spolupracovníci pana vedoucího a vyplněny respondenty během 14 dnů, protože většina z nich do klubu dochází nepravidelně.

Návratnost dotazníku byla 100%, nikdo ho neodmítl vyplnit.

8 Zpracování a interpretace dat

Položka č. 1

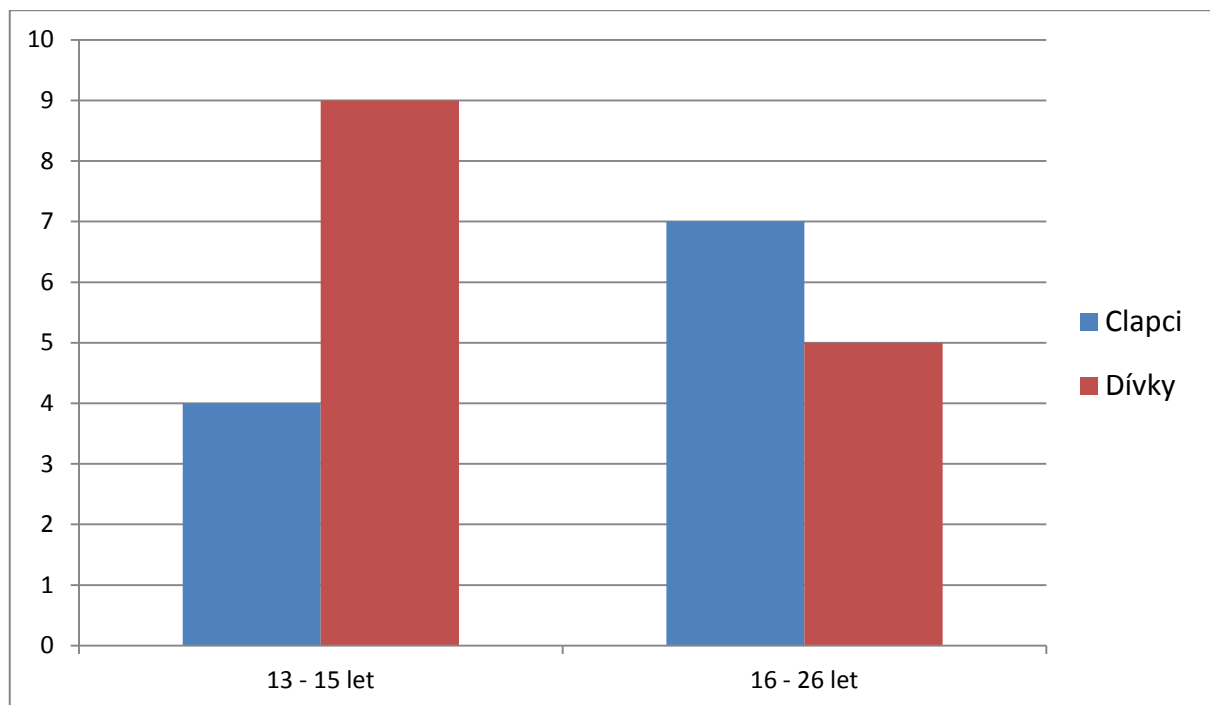
Pohlaví respondentů:

První položka vymezuje pohlaví respondentů. Výzkumného šetření se zúčastnilo 25 klientů NZDM, z toho 14 dívek a 11 chlapců.

Položka č. 2

Věk respondentů:

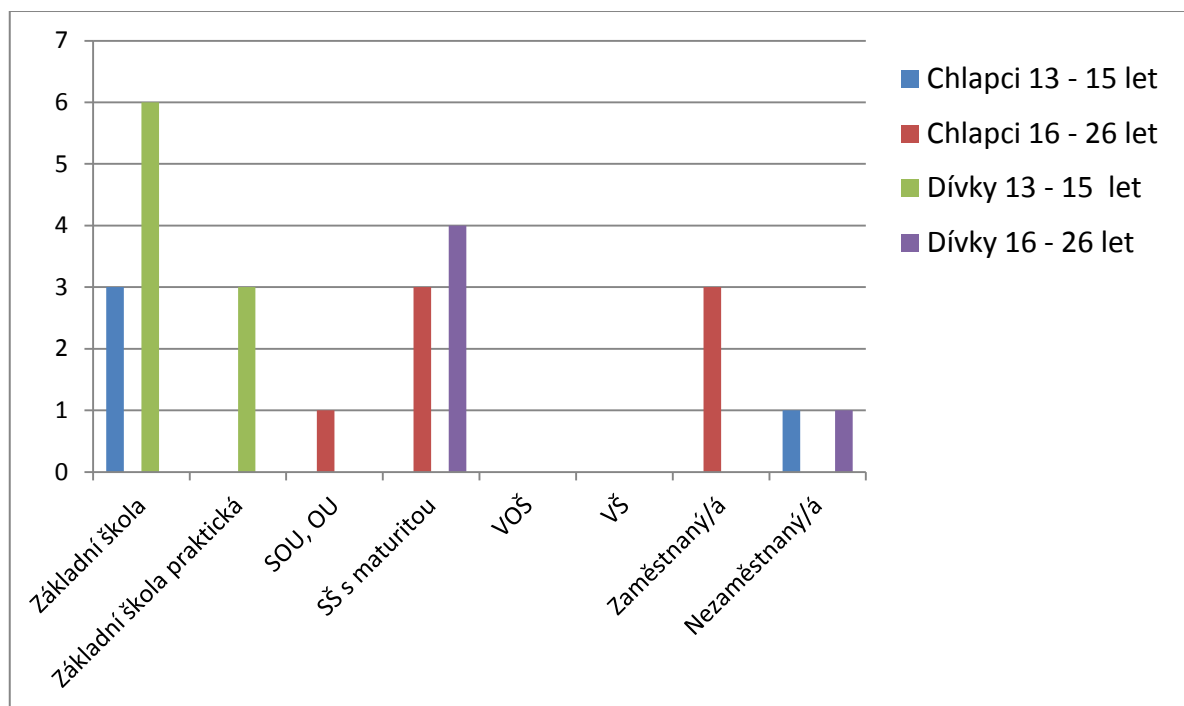
Z celkového počtu 14 dotazovaných dívek jich je 9 ve věku 13 – 15 let a ve věku 16 – 26 let 5.

Z celkového počtu 11 dotazovaných chlapců jsou 4 ve věku 13 – 15 let a ve věku 16 – 26 let 7.

Položka č. 3

Navštěvuje:

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Základní škola	3	0	6	0
Základní škola praktická	0	0	3	0
SOU, OU	0	1	0	0
SŠ s maturitou	0	3	0	4
VOŠ	0	0	0	0
VŠ	0	0	0	0
Zaměstnaný/á	0	3	0	0
Nezaměstnaný/á	1	0	0	1

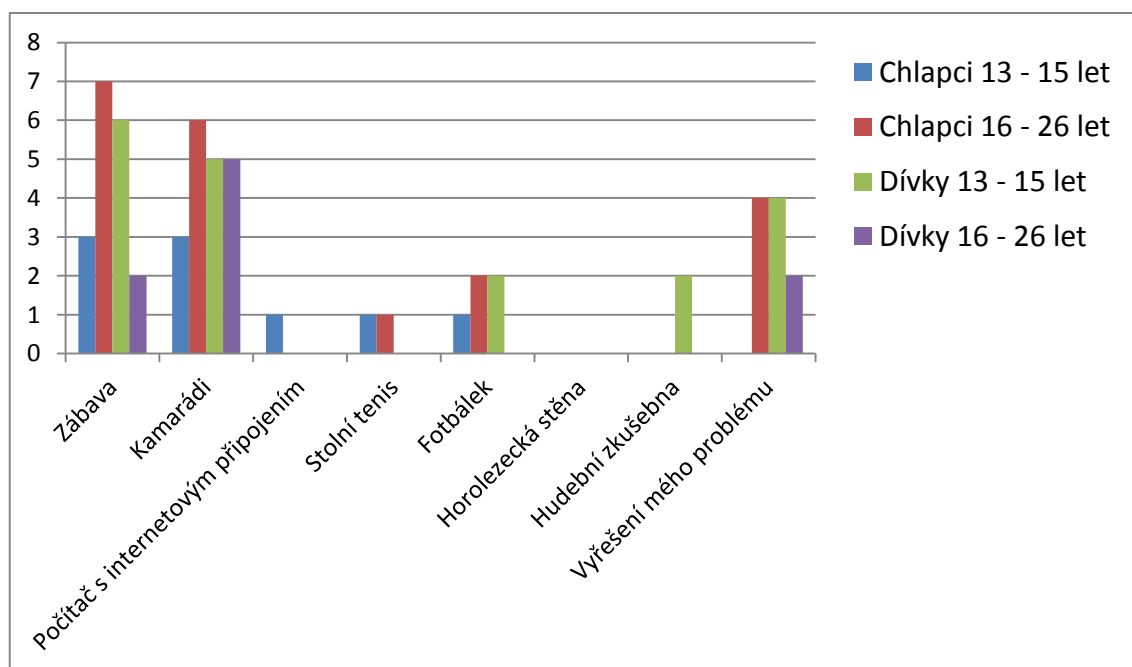
Z grafu vyplývá, že 3 chlapci ve věku 13 – 15 let navštěvují základní školu, 1 odpovídal, že je nezaměstnaný. 1 chlapec ve věku 16 – 26 let navštěvuje SOU, OU, 3 SŠ s maturitou a 3 jsou zaměstnaní.

6 dívek ve věku 13 – 15 let navštěvuje základní školu, 3 školu praktickou. Na SŠ s maturitou chodí 4 dívky ve věku 16 – 26 let a 1 je nezaměstnaná.

Položka č. 4

Co tě vedlo k návštěvě nízkoprahového klubu?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Zábava	3	7	6	2
Kamarádi	3	6	5	5
Počítač s internetovým připojením	1	0	0	0
Stolní tenis	1	1	0	0
Fotbálek	1	2	2	0
Horolezecká stěna	0	0	0	0
Hudební zkušebna	0	0	2	0
Vyřešení mého problému	0	4	4	2

Zde mohli respondenti zatrhat více možností. Z grafu lze možno vyčíst, že 3 chlapci ve věku 13 – 15 let v NZDM hledají zábavu, 3 kamarády, 1 počítač s internetovým připojením, 1 stolní tenis, 1 fotbálek. 7 chlapců ve věku 16 – 26 let sem chodí za

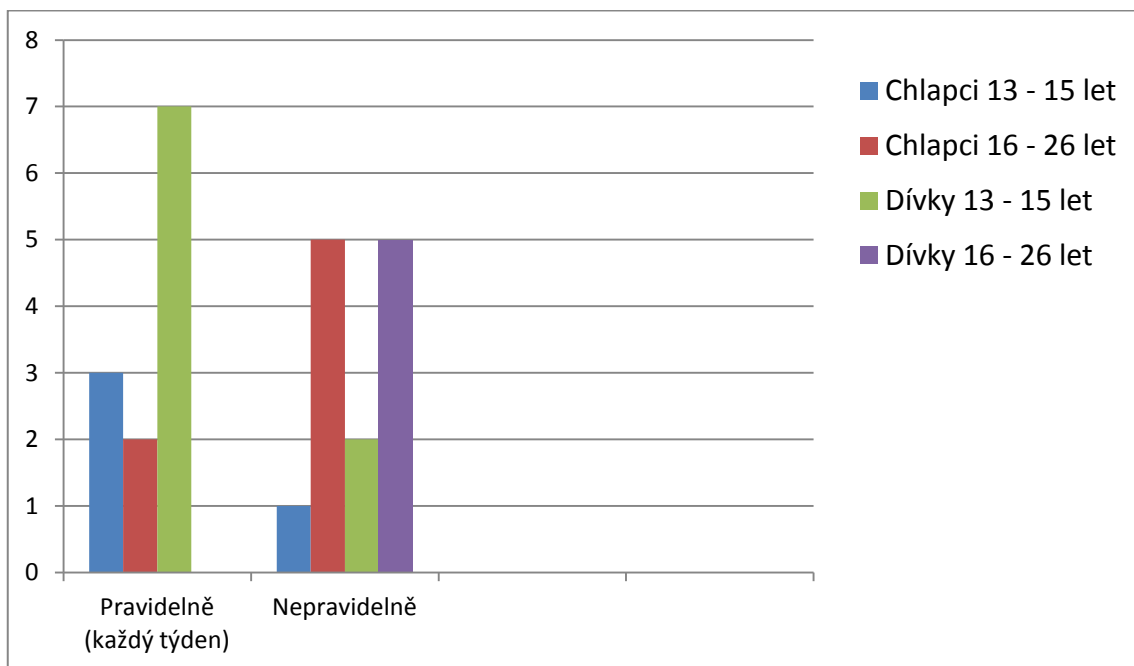
zábavou, 6 za kamarády, 1 aby si zahrál stolní tenis, 2 fotbálek a 4 chlapci sem chodí také ohledně řešení svých problémů.

6 dívek ve věku 13 – 15 let zde hledá zábavu, 5 kamarády, 2 fotbálek, 2 hudební zkušebnu, 4 sem přišly vyřešit svůj problém. Ve věku 16 – 26 let sem chodí 2 dívky za zábavou, 5 za kamarády a 2 vyřešit problém.

Položka č. 5

Jak často klub navštěvuješ?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Pravidelně (každý týden)	3	2	7	0
Nepravidelně	1	5	2	5

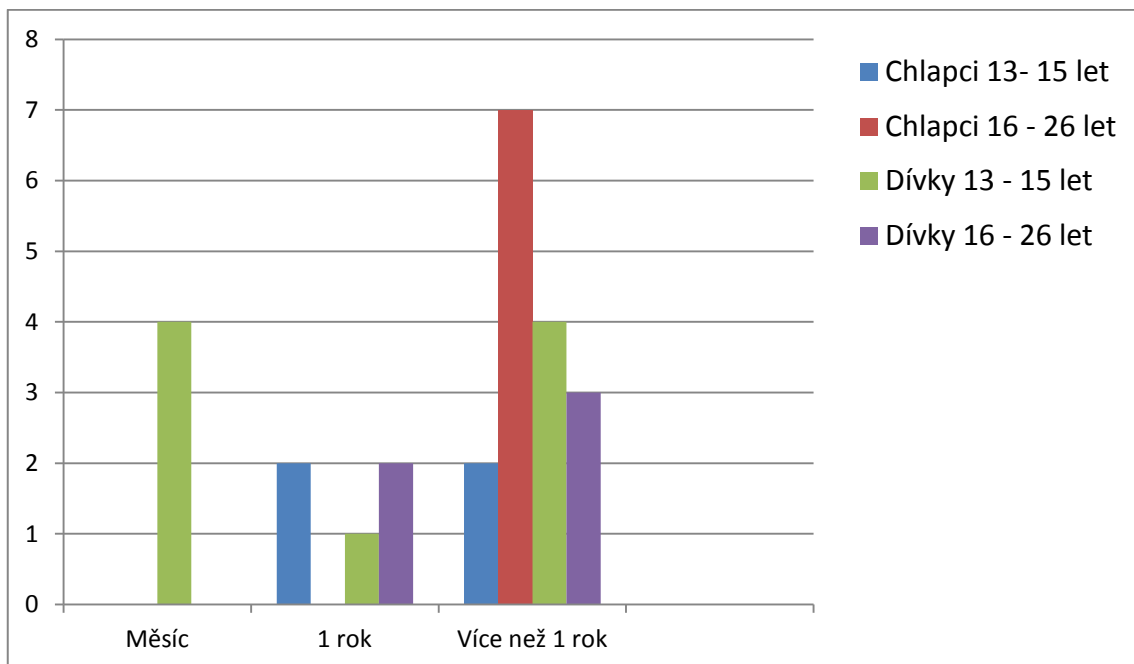
Z grafu je zřejmé, že 3 chlapci ve věku 13 – 15 let do klubu dochází pravidelně, 1 nepravidelně. 2 chlapci ve věku 16 – 26 let dochází pravidelně, zbylých 5 nepravidelně. Dívky ve věku 13 – 15 let dochází pravidelně, je jich 7, nepravidelně 2. Ve věku 16 – 26 let sem nepravidelně dochází 5 dívek a 2 pravidelně.

Nepravidelnost návštěvy klubu závisí na dojíždění do škol přes týden nebo na pobytu na internátech.

Položka č. 6

Jak dlouho klub navštěvuješ?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Měsíc	0	0	4	0
1 rok	2	0	1	2
Více než 1 rok	2	7	4	3

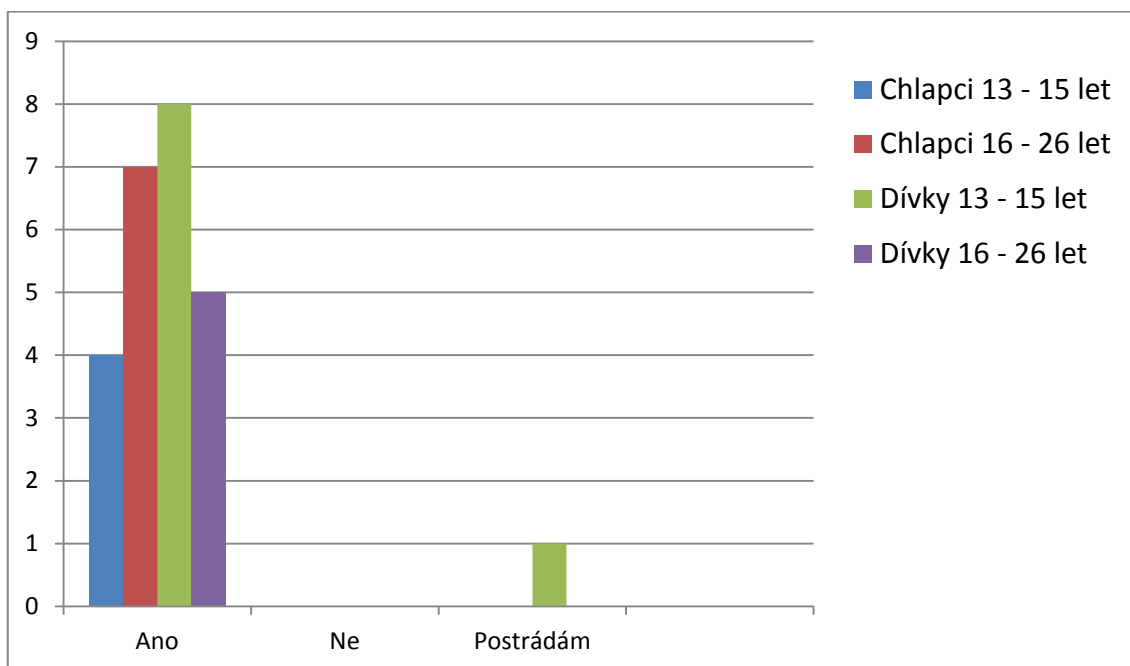
Z tohoto grafu vyčteme, že klub navštěvují více než 1 rok chlapci ve věku 16 – 26 let, je jich 7. Dále to jsou dívky ve věku 13 – 15 let, ty jsou 4 a dále 3 dívky ve věku 16 – 26 let.

Zde je také vidět, že klub začaly navštěvovat 4 nové klientky ve věku 13 – 15 let.

Položka č. 7

Vyhovuje ti vybavenost klubu?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Ano	4	7	8	5
Ne	0	0	0	0
Postrádám	0	0	1 – bývalé kotelníky	0

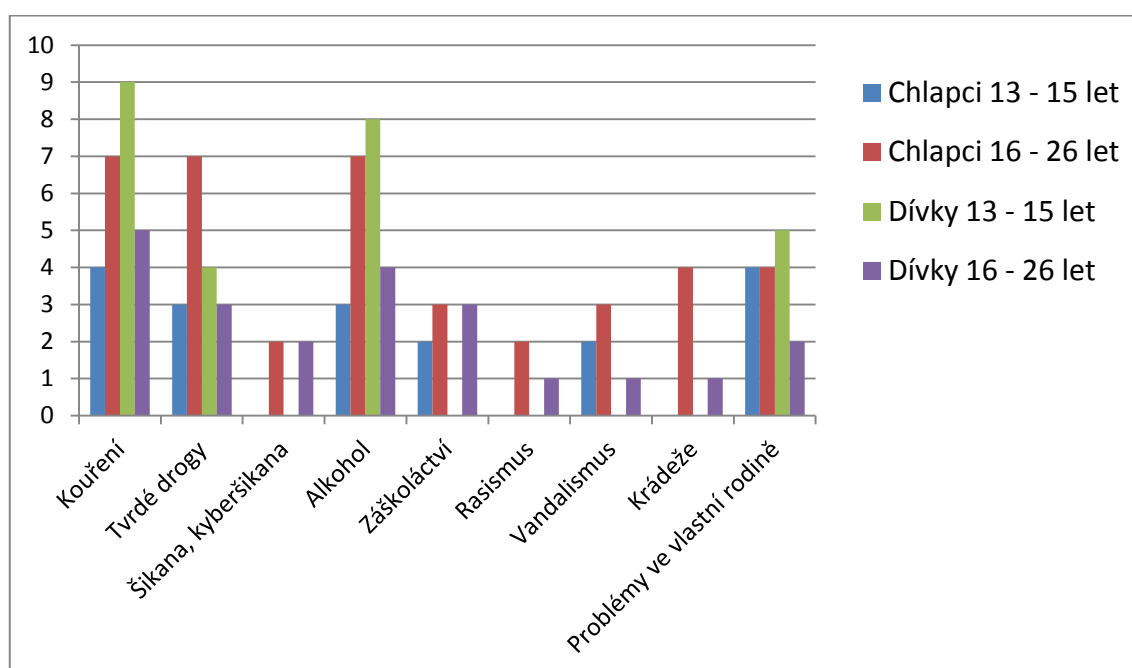

Z tohoto grafu vyčteme, že všichni klienti, ať už to jsou chlapci nebo dívky jsou s vybaveností klubu spokojeni. Jedna klientka ve věku 13 – 15 let napsala, že postrádá bývalé „Kotelníky“.

Položka č. 8

Máš osobní zkušenosti s některými z těchto jevů?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Kouření	4	7	9	5
Tvrdé drogy, THC	3	7	4	3
Šikana, kyberšikana	0	2	0	2
Alkohol	3	7	8	4
Záškoláctví	2	3	0	3
Rasismus	0	2	0	1
Vandalismus	2	3	0	1
Krádeže	0	4	0	1
Problémy ve vlastní rodině	4	4	5	2

U této otázky byla možnost zatrhnout opět více odpovědí. 9 dívek ve věku 13 – 15 let má zkušenost s kouřením, 4 s drogami a THC, 8 s alkoholem a 5 jich má problémy ve vlastní rodině. 5 dívek ve věku 16 – 26 let má zkušenosti s kouřením, 3 s drogami a THC (marihuanou), 2 se šikanou a kyberšikanou, 4 s alkoholem, 3 se záškoláctvím, 1 s rasismem, 1 s vandalismem, 1 s krádežemi, 2 s problémy ve vlastní rodině.

4 chlapci ve věku 13 – 15 let mají zkušenosti s kouřením, 3 s drogami a alkoholem, 2 se záškoláctvím, 4 mají problémy ve vlastní rodině. Chlapci ve věku 16 – 26 let mají také

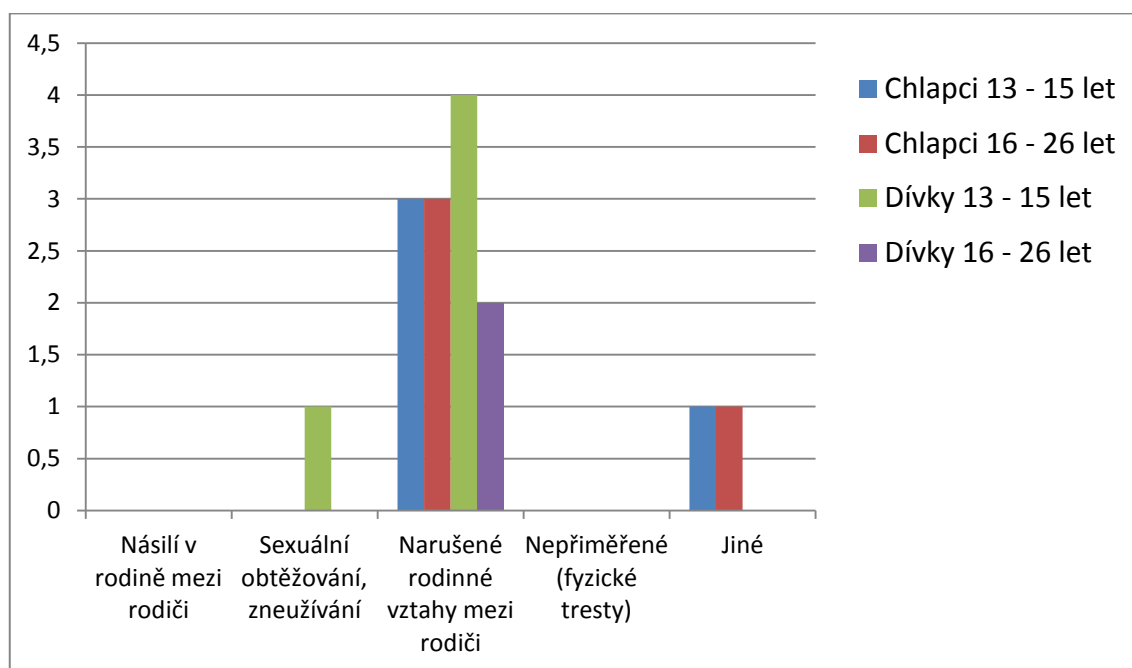
zkušenosti s kouřením, drogami a alkoholem, je jich 7, 2 s šikanou, kyberšikanou a rasismem, 3 se záškoláctvím a vandalismem, 4 s krádežemi a problémy ve vlastní rodině. Pouze 1 dotázaný chlapec ve věku 13 – 15 let nezatrhл žádnou odpověď.

Z grafu tedy vyplývá, že většina klientů má osobní zkušenosti s některými společensky nežádoucími jevy.

Položka č. 9

Souvisí s otázkou č. 8, kdo zatrhł za i) problémy ve vlastní rodině, tak otázka zní:
Čeho se konkrétně rodinné problémy týkají?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Násilí v rodině mezi rodiči	0	0	0	0
Sexuální obtěžování, zneužívání	0	0	1	0
Narušené rodinné vztahy mezi rodiči	3	3	4	2
Nepřiměřené (fyzické tresty)	0	0	0	0
Jiné	1	1	0	0

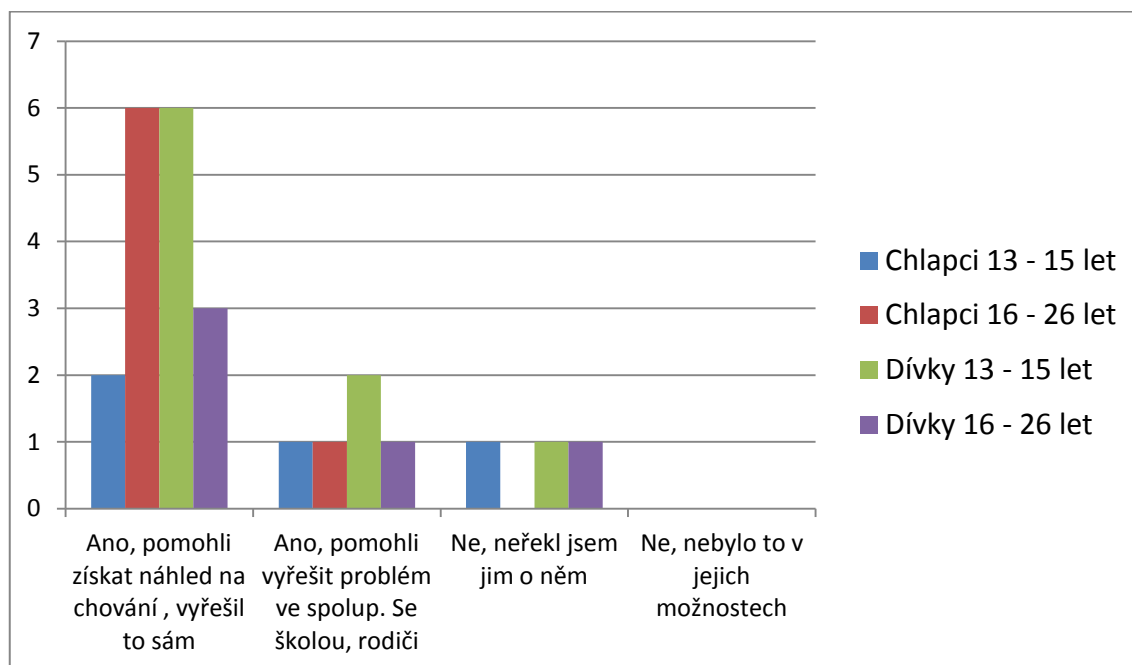
Na tuto otázku odpovídali pouze ti, kteří z předchozích odpovědí zatrhli odpověď i). Jednalo se o problémy ve vlastní rodině.

Téměř všichni zde zatrhávali odpověď, ve které je zmínka o narušených vztazích mezi rodiči. Dívka ve věku 13 – 15 let odpověděla sexuální obtěžování, zneužívání. Jeden chlapec ve věku 13 – 15 let zatrhł jiné a připsal, že mu vadí kouření v rodině, a chlapec ve věku 16 – 26 let jinou odpověď nespecifikoval.

Položka č. 10

Pomohli ti pracovníci klubu tvůj konkrétní problém vyřešit?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Ano, pomohli mi získat náhled na moje chování a s jejich pomocí jsem vše vyřešil sám	2	6	6	3
Ano, pomohli mi vyřešit problém ve spolupráci se školou, rodiči a návaznou službou	1	1	2	1
Ne, neřekl jsem jim o něm	1	0	1	1
Ne, nebylo to v jejich možnostech	0	0	0	0

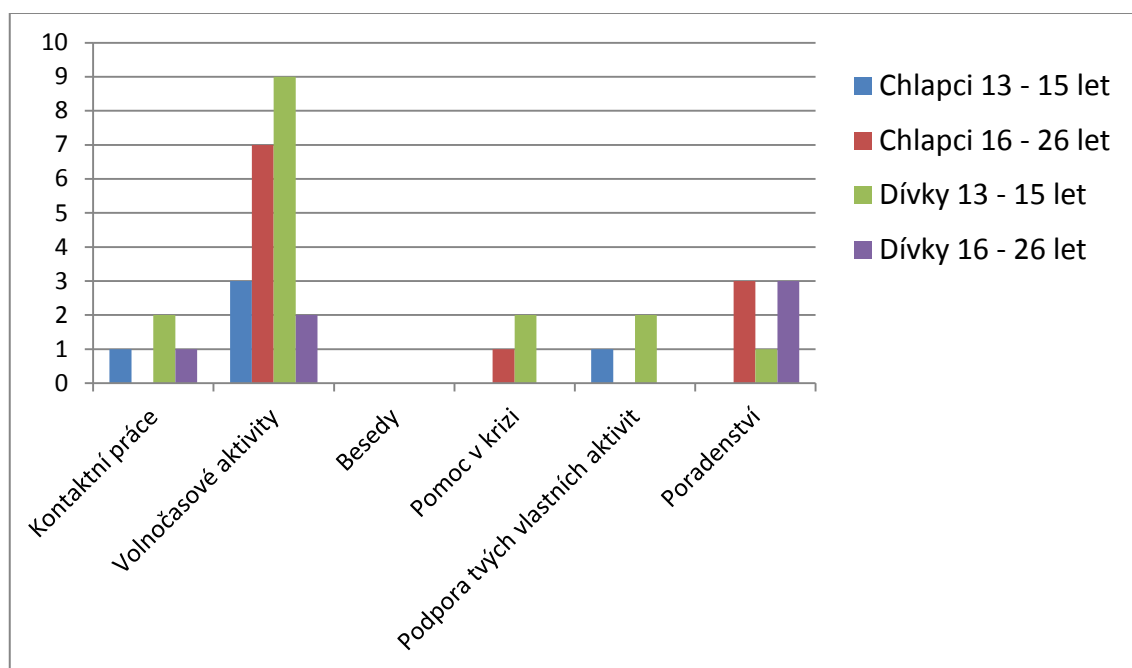
Z 25 dotazovaných jich 17 odpovědělo, že jim pracovníci pomohli získat náhled na jejich chování a s jejich pomocí poté vše vyřešili sami. 5 respondentů uvedlo, že jim

pracovníci pomohli vyřešit problém ve spolupráci se školou, rodiči a návaznou službou a 3 klienti nikomu o svém problému neřekli.

Položka č. 11

Jaké sociální služby využíváš v klubu nejvíce?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Kontaktní práce	1	0	2	1
Volnočasové aktivity	3	7	9	2
Besedy	0	0	0	0
Pomoc v krizi	0	1	2	0
Podpora tvých vlastních aktivit	1	0	2	0
Poradenství	0	3	1	3

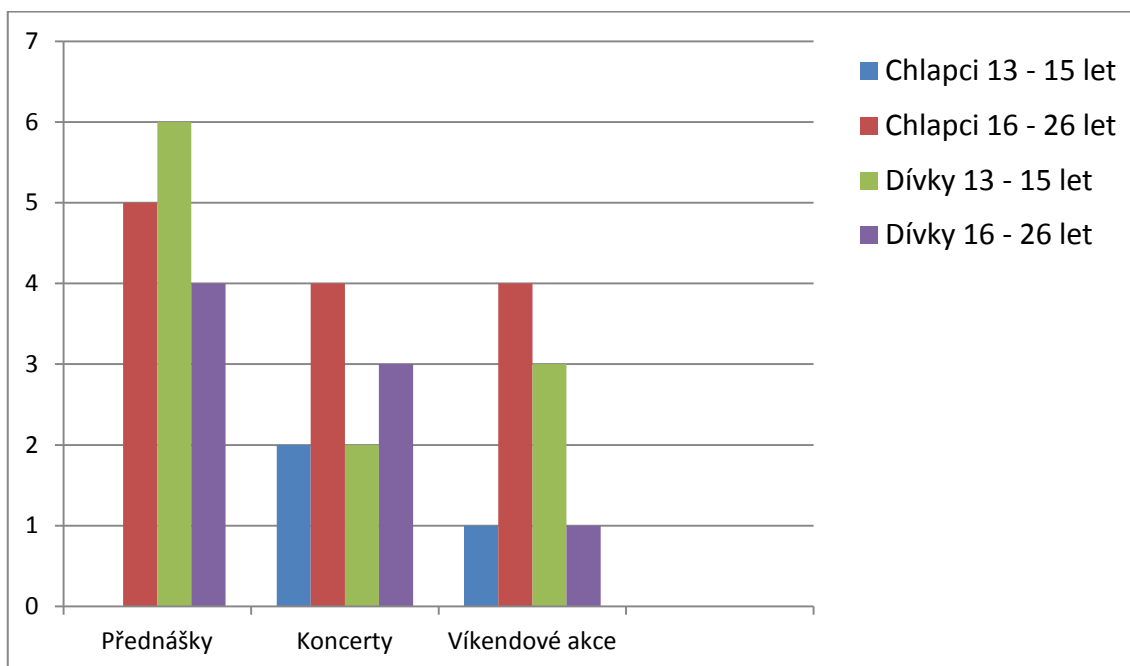

Z tohoto grafu lze vyčíst nejvyšší položku na volnočasových aktivitách, kterou zahrlo 9 dívek ve věku 13 – 15 let, 7 chlapců ve věku 16 – 26 let, 3 chlapci ve věku 13 – 15 let a 2 dívky ve věku 16 – 26 let. Poradenství využívají 3 chlapci a 3 dívky ve věku 16 – 26 let a 1 dívka 13 – 15 let. Dále zde byly zatrhávány položky kontaktní práce, pomoc v krizi a podpora vlastních aktivit.

Položka č. 12

Jakých akcí pořádaných kotelnou se účastníš?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Přednášky	0	5	6	4
Koncerty	2	4	2	3
Víkendové akce	1	4	3	1

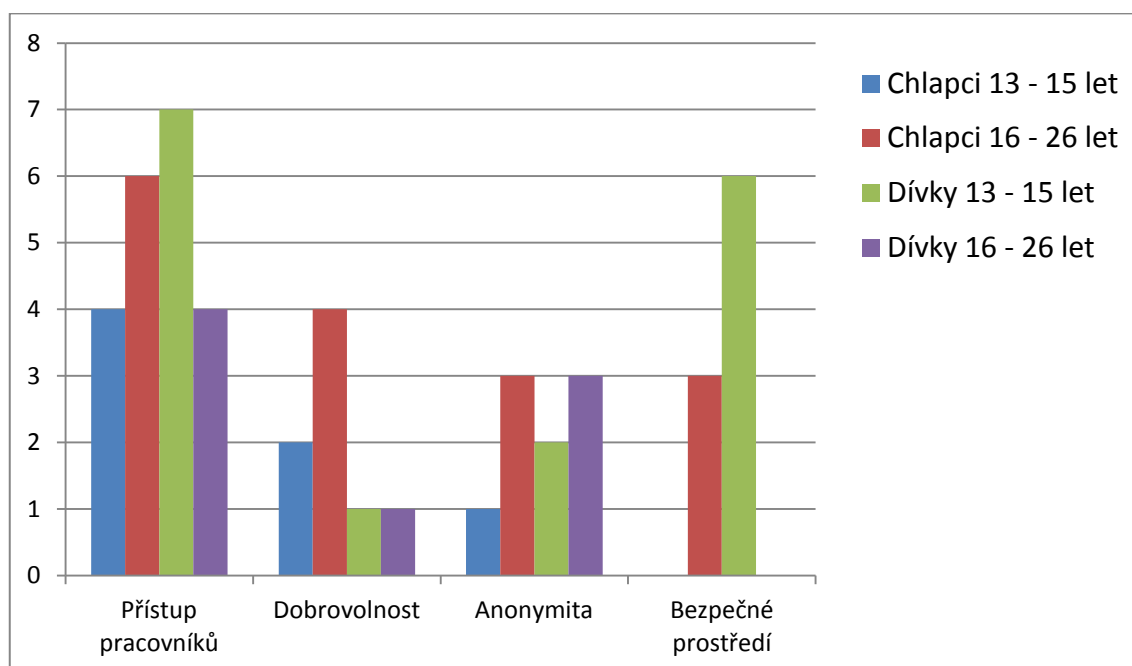

Většina klientů se účastní přednášek. Tuto odpověď zahrhlo 15 dotazovaných, z toho 6 dívek ve věku 13 – 15 let. Koncertů pořádaných Kotelnou se účastní 11 klientů, nejvíce chlapců ve věku 16 – 26 let, jsou 4 a také 4 chlapci ve věku 16 – 26 let jezdí na víkendové akce, kterých se účastní celkem 9 klientů.

Položka č. 13

Co ti v nízkoprahovém klubu nejvíce vyhovuje?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Přístup pracovníků	4	6	7	4
Dobrovolnost	2	4	1	1
Anonymita	1	3	2	3
Bezpečné prostředí	0	3	6	0

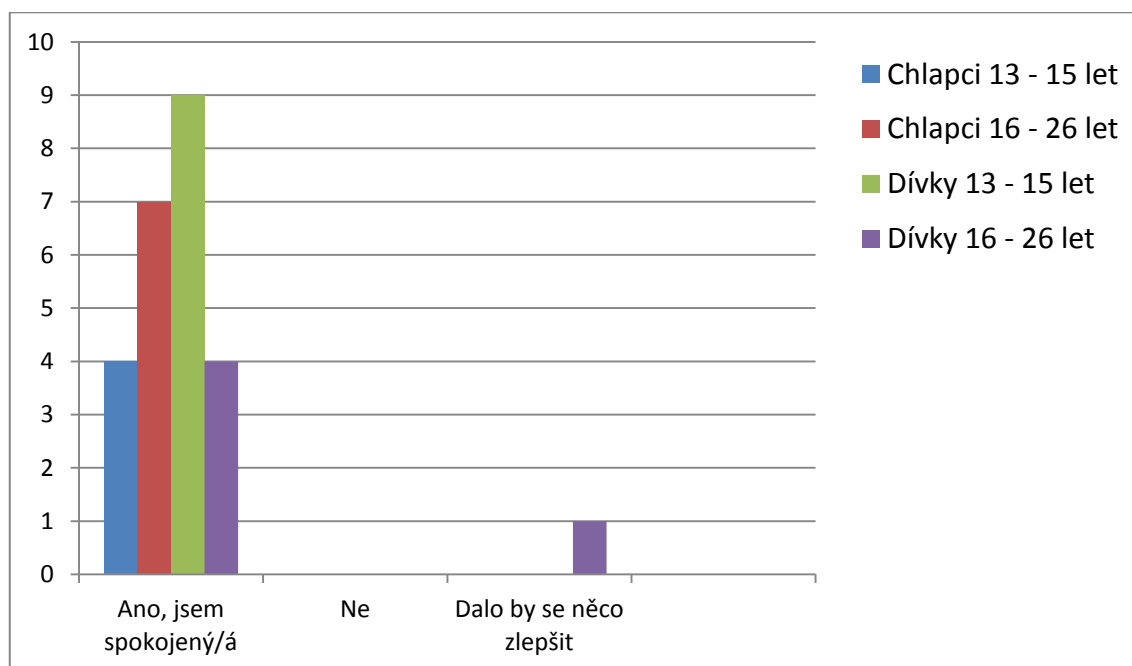

Z grafu lze vyčíst, že většině klientů NZDM vyhovuje přístup pracovníků. Jedná se o 7 dívek ve věku 13 – 15 let, 6 chlapců ve věku 16 – 26 let, 4 dívky ve věku 16 – 26 let a 4 chlapce ve věku 13 – 15 let. Velkou položku také obsahuje bezpečné prostředí, které zatrhllo 6 dívek ve věku 13 – 15 let a 3 chlapci ve věku 16 – 26 let. Klientům také vyhovuje dobrovolnost vstupu do tohoto zařízení a anonymita.

Položka č. 14

Je současná nabídka sociálních služeb v nízkoprahovém klubu dostatečná?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Ano, jsem spokojený/á	4	7	9	4
Ne	0	0	0	0
Dalo by se něco zlepšit	0	0	0	1

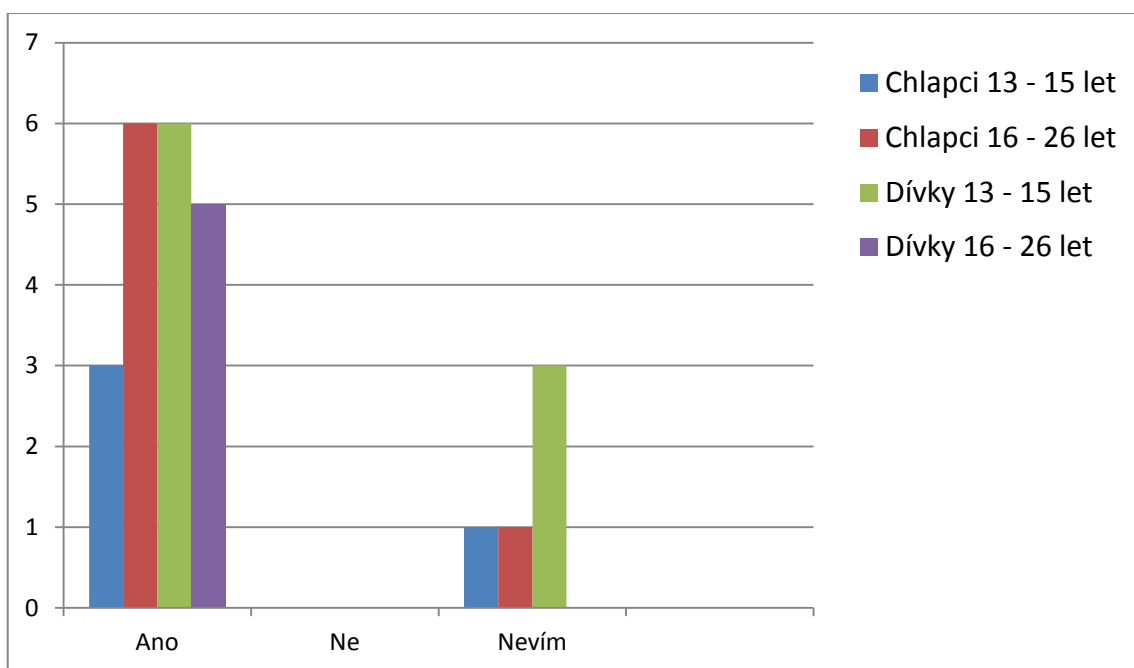

Z těchto odpovědí je zřejmé, že 24 klientů z 25 je s nabídkou sociálních služeb v nízkoprahovém klubu spokojeno. Jedna dívka ve věku 16 – 26 let (zřejmě je přes týden na internátě a dojíždí) zadržela odpověď, že by se dalo něco zlepšit a připsala, že jí chybí poskytování služeb v pátek, které se poskytují pouze 4 dny v týdnu.

Položka č. 15

Tvůj názor – Přispívá nízkoprahový klub k prevenci společensky nežádoucích jevů?

	Chlapci 13 – 15 let	Chlapci 16 – 26 let	Dívky 13 – 15 let	Dívky 16 – 26 let
Ano	3	6	6	5
Ne	0	0	0	0
Nevím	1	1	3	0

Z tohoto grafu opět můžeme vyčíst, že většina klientů NZDM si myslí, že tento klub přispívá k prevenci proti společensky nežádoucím jevům. 3 dívky ve věku 13 – 15 let, 1 chlapec z první i druhé skupiny zatrhli, že neví.

Ověření hypotéz:

Hypotéza č. 1: Klub navštěvují převážně žáci základní školy.

Jedná se o 3 chlapce ve věku 13 – 15 let a 6 dívek tohoto věku. Tato **hypotéza se potvrdila.**

Hypotéza č. 2: Většina z nich má osobní zkušenost se společensky nežádoucími jevy.

Většina klientů uvedla, že už má problémy se společensky nežádoucími jevy. Jedná se především o alkohol, kouření, použití drogy a problémy ve vlastní rodině. Tato **hypotéza se potvrdila.**

Hypotéza č. 3: Klienti klubu jsou z rozvrácených, nefunkčních rodin.

12 klientů uvedlo, že se v jejich rodinách jedná o narušené vztahy mezi rodiči. Z toho usuzují, že rodina je rozpadlá nebo nefunkční. Tato **hypotéza se potvrdila.**

Hypotéza č. 4: Pomoc od pracovníků klubu byla úspěšná.

Ve většině případů pomohli pracovníci klubu získat klientům náhled na jejich chování a s jejich pomocí vše vyřešili sami. **Hypotéza se potvrdila.**

Závěr

Bakalářská práce se zabývá tématem volného času mládeže v nízkoprahovém klubu Kotelna jako prevence proti společensky nežádoucím jevům. Skládá se z teoretické a praktické části. V teoretické části je uvedena definice a funkce volného času, pohled na volný čas, investice prostředků do zařízení volného času. Jsou zde popsány hodnoty mládeže, hodnotový systém společnosti, aktivity ve volném čase, které se mění v návaznosti na věku. Volný čas je také ukazatelem životního stylu. Další kapitoly popisují období dospívání, začleňování dětí a mládeže do společnosti. V dnešní době existuje mnoho společensky nežádoucích jevů, které mají vliv na dnešní mládež, proto je velmi důležitá prevence ve společnosti, která směřuje k předcházení a minimalizaci rizikového chování a jeho důsledků. Je zde také seznámení s minimálním preventivním programem, který v dnešní době mají vytvořeny základní školy, a s nízkoprahovými zařízeními a jejich historií.

V praktické části jsem konkrétně popsala nízkoprahový klub Kotelna ve Zruči nad Sázavou. Pokusila jsem se čtenáře seznámit s jejími zásadami, akcemi a posláním sociálního pracovníka, který má mladým lidem usnadňovat orientování se v sociálním prostředí a v sobě samých. Důležitou úlohu zde hraje respekt, důvěra a individuální přístup ke každému klientovi. Klub je možno využívat i bez využívání dalších služeb.

Praktická část také obsahovala vlastní výzkumné šetření, jehož cílem bylo zjistit, jaká věková skupina do klubu dochází, jaké společensky nežádoucí jevy přivádí klienty do nízkoprahového klubu, které služby od klubu a jeho pracovníků očekávají, zda jim tyto služby vyhovují a co by se dalo ještě zlepšit.

Bylo zjištěno, že do klubu dochází více dívek. Převažují klienti, kteří navštěvují základní školu. Většina jich je nepravdělně docházejících a navštěvují klub více než jeden rok, ale také přibývají noví klienti. Přicházejí sem za zábavou, kamarády, a aby vyřešili svůj problém. Měla jsem vlastní hypotézu, která se potvrdila. Většina klientů má zkušenosti se společensky nežádoucími jevy a také problém ve vlastní rodině. Konkrétně se jedná o narušené vztahy mezi rodiči. S pomocí sociálního pracovníka vyřešilo mnoho klientů svůj problém samo.

Služby klubu a jeho vybavenost klientům vyhovuje. Účastní se volnočasových aktivit i akcí pořádaných Kotelnou. Také bylo zjištěno, že vyhovující je přístup pracovníků, dobrovolnost vstupu, anonymita a bezpečné prostředí.

S výsledky svého výzkumného šetření jsem osobně spokojená. Pracovníci nízkoprahového zařízení byli s tímto šetřením seznámeni, ale i přes spokojenost klientů se budou nadále snažit svou práci v klubu zlepšovat a zdokonalovat. Konkrétně by se mělo rozšířit poradenství i na pátek, aby měli dojíždějící klienti z internátů také možnost řešit své problémy. Klub by se mohl lépe prezentovat – více článků v novinách, plakáty na úředních deskách.

Myslím si, že nízkoprahová zařízení mají v současné době velkou možnost dospívající mládeži pomáhat k začlenění do společnosti a napomáhat k tomu, aby se nedostávala do nepříjemných situací.

Seznam použité literatury

1. BEDNÁŘOVÁ, Zdena. PELECH, Lubomír. *Sociální práce na ulici*. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2000. 106 s. ISBN 80-7239-048-1.
2. BLAŽKOVÁ, Blanka. *Patologické vztahy ve skupině*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, 2011. 74 s. ISBN 978-80-87553-23-7.
3. ČÁP Jan, MAREŠ Jiří. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
4. ECKERTOVÁ, Lenka. DOČEKAL, Daniel. *Bezpečnost dětí na internetu*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.
5. FILÍPKOVÁ, Zdena. *Dobrá praxe*. 1. vyd. Praha: Česká asociace streetwork o. s., 2011. ISBN 978-80-905069-0-9.
6. FISCHER, Slavomil. ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
7. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
8. KLÍMA, Petr. *Kontaktní práce*. 2. vyd. 2008 – 2011. ISBN 978-80-254-4001-8.
9. MACEK, Petr. *Adolescence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 144 s. ISBN 80-7178-747-7.
10. MARÁDOVÁ, Eva. *Poruchy příjmu potravy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-09-2.
11. MATOUŠEK, Oldřich. MATOUŠKOVÁ Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
12. Minimální preventivní program I. Základní školy Zruč nad Sázavou.
13. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 – 2018.
14. NAVRÁTIL, Stanislav. MATTIOLI, Jan. *Problémové chování dětí a mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 120 s. ISBN 978-80-247-3672-3.
15. NEŠPOR, Karel. *Jak překonat hazard*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 160 s. ISBN 978-80-262.0009-3.
16. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

17. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. 435 s. ISBN 80-7038-078-0.
18. ŘÍČAN, Pavel. JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 160 s. ISBN 978-80-247-2991-6.
19. SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
20. ŠEVČÍK, Drahomír. ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
21. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
22. VÝROST, Jozef. SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 416 s. ISBN 978-80-247-1428-8.

Internetové zdroje

1. <http://www.ostrovzl.cz/prevence/netolismus-a-gambling/> [Online] [cit. 2014-03-22]
2. <http://www.os-prostor.cz/cz/nizkoprahovy-klub-zruc-myty> [Online] [cit. 2014-04-04]
3. <http://www.os-prostor.cz/cz/primarni-prevence> [Online] [cit. 2014-04-04].

Příloha

Dotazník

Jsem studentkou 3. ročníku na Pedagogické fakultě. Vyplněním tohoto dotazníku mi pomůžete k vypracování mé bakalářské práce, která se týká nízkoprahového klubu Kotelna. Dotazník je anonymní. Odpovědi zakroužkujte nebo dopište své poznatky, názory. Prosím o pravdivé odpovědi.

1. Jsi

- a) dívka
- b) chlapec

2. Kolik ti je let?

- a) 13 - 15
- b) 16 - 26

3. Navštěvuješ

- a) základní školu
- b) základní školu praktickou
- c) SOU, OU
- d) SŠ s maturitou
- e) VOŠ
- f) VŠ
- g) jsi zaměstnaný
- h) jsi nezaměstnaný

4. Co tě vedlo k návštěvě nízkoprahového klubu?

- a) zábava
- b) kamarádi
- c) počítač s internetovým připojením
- d) stolní tenis

- e) fotbálek
- f) horolezecká stěna
- g) hudební zkušebna
- h) vyřešení mého problému

5. Jak často klub navštěvuješ?

- a) pravidelně (každý týden)
- b) nepravidelně

6. Jak dlouho klub navštěvuješ?

- a) měsíc
- b) 1 rok
- c) více než 1 rok

7. Vyhovuje ti vybavenost klubu?

- a) ano
- b) ne
- c) postrádám

8. Máš osobní zkušenost s některými z těchto jevů?

- a) kouření
- b) drogy
- c) šikana, kyberšikana
- d) alkohol
- e) záškoláctví
- f) rasismus
- g) vandalismus
- h) krádeže
- i) problémy ve vlastní rodině

9. Pokud jsi u otázky č. 10. zaškrtnl bod i), odpověz, čeho se rodinné problémy konkrétně týkají:

- a) násilí v rodině mezi rodiči
- b) sexuální obtěžování, zneužívání
- c) narušené rodinné vztahy mezi rodiči
- d) nepřiměřené (fyzické) tresty
- e) jiné.....

10. Pomohli ti pracovníci klubu tvůj konkrétní problém vyřešit?

- a) ano, pomohli mi získat náhled na moje chování a s jejich pomocí jsem vše vyřešil sám
- b) ano, pomohli mi vyřešit problém ve spolupráci se školou, rodiči a návaznou službou
- c) ne, neřekl jsem jim o něm
- d) ne, nebylo to v jejich možnostech

11. Jaké sociální služby využíváš v klubu nejvíce?

- a) kontaktní práce
- b) volnočasové aktivity
- c) besedy
- d) pomoc v krizi
- e) podpora tvých vlastních aktivit
- f) poradenství

12. Jakých akcí pořádaných Kotelnou se účastníš?

- a) přednášky
- b) koncerty
- c) víkendové akce

13. Co ti v nízkoprahovém klubu nejvíce vyhovuje?

- a) přístup pracovníků
- b) dobrovolnost
- c) anonymita
- d) bezpečné prostředí

14. Je současná nabídka sociálních služeb v nízkoprahovém klubu dostatečná?

a) ano – jsem spokojený(á)

b) ne

c) dalo by se něco zlepšit.....

15. Tvůj názor – Přispívá nízkoprahový klub k prevenci společensky nežádoucích jevů?

a) ano

b) ne

c) nevím

Děkuji Vám všem za vyplnění tohoto dotazníku.